

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

L^yMBUS 2025

Tartalom

- 9 HALMÁGYI MIKLÓS
Fráter György parancsa Békés vármegye előjáróihoz (1546)
- 15 UJJ ZOLTÁN
Svetkovics Ádám spanyolországi levelei (1548–1550)
- 39 GILLICH OLIVÉR
Két levél a Habsburg Monarchia 16. századi keleti diplomáciájának történetéhez
- 59 JAKÓ KLÁRA
Levelek Bocskay István keleti külpolitikájához
- 137 BÓDAI DALMA
Listhius Anna Rozina végrendeletei (1637, 1644, 1645, 1647)
- 179 HANÁK BÉLA
I. Rákóczi György követi instrukciója Bossányi László lakodalmára (1639)
- 193 SZABÓ ANDRÁS PÉTER
Udvari szerelem. Tanúvallatás Keczei György és Káposztás Judit tiltott kapcsolatáról (1641)
- 239 BORBÉLY ZOLTÁN
Szemere Pál és követtársai jelentései I. Rákóczi György számára az 1646–1647. évi országgyűlésről
- 287 DEMECZKY JÁNOS
Végrendeletek az egri káptalan hiteleshelyi levéltárából
- 343 GYÓCSI ÁDÁM
Thököly Imre Lengyelországba küldött ismeretlen levele (1684)
- 375 BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND
Adalékok Simándi István második hollandiai útjához (1708)

- 397 BALOGH ZSUZSÁNNA
Teleki Klára és Teleki Sámuel gyereklevelei (1739–1750)
- 423 TÓTH FERENC
Magyar szál egy oszmán–nápolyi szövetségi és kereskedelmi szerződés létrejöttében. Claude-Alexandre de Bonneval levele 1741-ből
- 449 BALLA LÓRÁNT – BAKÓ LÁSZLÓ
Új forrás a csíksomlyói búcsújárás eredetéről – Mihálcz Izidor ferences szerzetes beszéde (1746/1760)
- 469 NAGY ÁGOSTON
Egy magyar szabadcsapat-tervezet 1809-ből: Csekonics József „Fekete nádori lovas légiója”
- 487 KOVÁCS DÁNIEL LÁSZLÓ
Teleki László somogyi adminisztrátor vármegyei tisztújításokon elhangzott beszédei, 1813–1817
- 501 LAJTAI L. LÁSZLÓ
„ha főbb iskoláinkban az országászati tudományt terjesztjük, inkább mint bármi más, eszközöljük Magyarország fejlődését” Hunfalvy Pál V. Ferdinánd király születésnapja alkalmából tartott beszéde a késmárki líceumban (1846)
- 523 MÁTYÁS ANNA RÉKA
Ágner Lajos (1878–1949) hagyatékában fellelt visszaemlékezés az első budapesti kínai kolóniáról
- 531 ANKA LÁSZLÓ
„Csak Mária lányom kísér el.” Apponyi Mária beszámolója édesapja, Apponyi Albert 1923-as amerikai körútjáról
- 541 RAPOSA VIVIEN KITTI
Az Erzsébet Tudományegyetemen működő ifjúsági szervezetek hallgatói tagságának névsora az 1937/38-as tanév első szemeszterében
- 561 BÁBA VIKTÓRIA – BENE KRISZTIÁN
A Nemzetközi Brigádok Franciaországban internált magyar tagjai II.

- 585 VARGA-GÖCZ NIKOLETT
Szerelem a háborúban – Diamandi Viktória 1940-ben írt levelei Horváth Imréhez
- 611 MIKLÓS DÁNIEL
LMK, NBSZME, ÚDMM – Három magyar szervezet Angliában a csehszlovák emigráns külügyminisztérium jelentéseiben
- 625 DÉVAVÁRI ZOLTÁN – CSÖKE MÁRK
„Szabadka csak annyit mond: ovde Szubotica”
Dr. Deák Leó Bács-Bodrog vármegye főispánjának ismeretlen naplójegyzetei (1944. május – 1944. november)
- 675 PÉTSY ZSOLT BALÁZS
Egyházi személyek politikai magatartásának és a hitélet alakulásának vizsgálata Pest megyében 1976-ban
- 691 SERES ATTILA
Forgon Pál kárpátaljai és Tóth Károly dunamelléki református püspök levelezése (1978–1989)
I. rész (1978. december – 1985. március)
- 747 KERESZTES CSABA
Az amatőr könnyűzenei együttesek országos felmérése 1984-ben
- 809 Szerzők

Seres Attila

Forgon Pál kárpátaljai és Tóth Károly dunamelléki református püspök levelezése (1978–1989)

I. rész (1978. december – 1985. március)

Bevezető

Udvariassági formulák, kedélyes üdvözlések és búcsúzások, jókívánások, ünnepélyes, s talán kissé dagályos körmondatok, illetve a vallásos emberek közötti belső kommunikációban magától értetődő szófordulatok, bibliai reminiscenciák, az Isten dicsérete, áldás kérése, hálaadás. Elképzelhető, hogy aki csak felületesen olvassa el Forgon Pál kárpátaljai és Tóth Károly dunamelléki református püspök 1978–1989 közötti, bő évtizedes írásbeli kapcsolattartásának termését, annak abból jórészt ez a kétségtelenül domináns stílárius vonulat marad meg az emlékezetében. Emellett a felszínesség látszatát keltheti az is, hogy ezek a levelek nem túl terjedelmesek, a rendszerint közlékenyebb Forgon sem írt többet egy oldalnál.¹ A bensőségesség feltűnő stílusjegyei ellenére a levelezésük inkább minősíthető hivatalos, mintsem magánjellegű kapcsolattartásnak, hiszen a levélpapírt is gondosan felcímezték, Tóth a legtöbb kimenő levelét iktatta, a neki címzett leveleket pedig a püspöki hivatalban szinte mindig érkeztető bélyegzővel látták el és iktatták.² A levelek terjedelmi keretei ugyanakkor eleve szűkre szabták annak lehetőségét, hogy akár egyház- és társadalompolitikai nézeteket osszanak meg egymással, akár érdemi teológiai vitát folytassanak, akár bármilyen, a református egyház vagy a saját egyházkerületük tevékenységét érintő fajsúlyos kérdést, problémát mélyrehatóan és őszintén kifejtsenek. Mindezzel együtt is, amennyiben egybefűzzük ezeket a – Tóth Károly levéltári hagyatékában évenként rendezett és ezért különálló dobozokban elhelyezett – leveleket, és azokat egy intakt forráscsoportként kezeljük, akkor feltárul előttünk a kárpátaljai magyar reformátusság teljes kiszolgáltatottsága a szovjet korszakban. A levelezésükből – úgy finom utalásokból, mint egy-egy konkrét megfogalmazásból – a vallási élet és a lelki pasztoráció fenntartásában szerepet játszó, s a kárpátaljai viszonyok között neuralgikusnak számító ügyek (például a lelkészutánpótlás kérdése, a hívek ellátása magyar nyelvű vallási irodalommal, az

¹ Ez a megállapítás alapvetően a géppel írt leveleire igaz, érezhető, hogy ezeket tudatosan igyekezett egyoldalásra korlátozni. Ennek technikai okai is lehettek. Mint a mellékelt forrásokból is kiderül, sokáig még egy akkoriban korszerűnek számító, magyar gyártmányú írógépe sem volt a püspöki hivatalnak (12. sz. dok.). A kézírásos levelei (24. és 40. sz. dok.) rendszerint hosszabbak, azokat szélthében félbehajtott papírlapra írta, s így több felezett oldalon tudta kifejezni a mondanivalóját.

² Forgon az ügyviteli nyilvántartás szempontjából láthatólag sokkal rapszodikusabban járt el. Az 1978. december 5-től 1985. január 31-ig tartó időszakban kelt 24 levele közül mindössze ötöt iktatott. Lásd az 5., 7., 12., 29. és 31. sz. dokumentumot.

egyházszervezeti infrastruktúra hiányosságai) alakulásának történeti rekonstrukciójához nyerhetünk fontos támpontokat.

Forgon Pál és Tóth Károly közel száz tétel felölelő levelezése 1978. december 5-től 1989. december 11-ig követhető nyomon a hagyatéki anyagban.³ A terjedelme miatt két részletben fogom közölni ezt a forrásegyütttest. Logikusnak mutatkozott az első rész kronológiai végpontját Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár hatalomra kerülésének időpontjában (1985. március 11.) kijelölni, mert az ő nevével fémjelzett politikai, gazdasági és társadalmi reformfolyamat, a peresztrojka ágyazott meg az éra második felére a szovjet egyházpolitikában bekövetkező fordulatnak, ami a kárpátaljai reformátusság szemszögéből nézve is teljesen új perspektívákat nyitott a hosszú szovjet korszak addigi viszonyaihoz képest.

Forgon Pált 1978. május 12-én választották meg az akkor 81 gyülekezetet számláló Kárpátaljai Református Egyházkerület püspökévé. Korábban, 1965. január 1-től Kárpátalja egyik legjelentősebb gyülekezte, a beregszászi lelkipásztoraként szolgált. 1972-ben beregi esperessé választották, és emellett 1976-tól az addigi püspök, Gencsy Béla helyetteseként is tapasztalatokat szerzett az egyházi adminisztráció terén.⁴ Beiktatására 1978. május 21-én került sor a beregszászi templomban. A beiktatás rendhagyó voltát az adta, hogy ez volt az első alkalom, amikor egy ünnepélyes szakrális ceremónián magyarországi egyházi személyek, főpásztorok is jelen voltak.⁵ Az új püspököt Bartha Tibor debreceni püspök, a Magyar Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke inau gurálta, az igehirdetést pedig Tóth Károly dunamelléki püspök tartotta. A beiktatási ceremónián jelen volt Miklós Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) elnöke is. Az erről készített feljegyzésében ő is rögzítette, hogy mintegy négyezer református hívő érkezett Beregszászba.⁶ Ez a demonstratív létszám mindenki számára plasztikusan érzékeltette az új püspök személyével szembeni várakozásokat a hívek részéről.

A levelek értelmezésének megkönnyítése érdekében röviden érdemes kitérni arra, hogy milyen viszonyok között vette át az egyházkerület kormányzását Forgon Pál. Mint azt Szamborovszkyné Nagy Ibolya kárpátaljai egyháztörténész egyik esszenciális tanulmányában megállapította, a brezsnyevi korszakra (1964–1982) már nem volt jellemző a hrucsovi időszak (1953–1964) nyílt vallásüldözése, nem voltak adminisztratív támadások az egyes felekezetek ellen, sem nyílt egyházellenes kampányok a sajtóban, és nem voltak tömeges templombezárások sem. Ám az állam és az egyház látszólag kiegyensúlyozott kapcsolat ellenére az egyházi szervezetek, a papok és lelkészek, valamint a hívek teljes ellenőrzés alatt álltak. A hívőket a gazdasági és társadalmi élet minden területéről kiszorították, emellett hátrányos megkülönböztetésben volt részük a

³ Az írásos kapcsolattartásuk utolsó dokumentuma Forgon Tóth Károlynak írt 1989. december 11-i levele. Lásd DRE RL, 202/C, III., 28. dob. A hagyatéki III. sorozatában nincs nyoma annak, hogy ezek után is folytatták volna a levelezést.

⁴ Részletes életrajza: FODOR, 2017a, 587–591.

⁵ SZAMBOROVSKYKNÉ, 2021b, 629.

⁶ Miklós Imre tájékoztató feljegyzése Forgon Pál püspöki beiktatásáról. Budapest, 1978. május 31. MNL OL, XIX-J-1-j, 1978/130. dob., 145/2. t., 003832/1978. sz.

munkahelyükön is. Mivel Kárpátalján még az 1960-as évek első felében is elég magas volt az egyházi szolgálatok igénybevétele (keresztelés, konfirmáció, bérálás, esketés, temetés stb.) a lakosság körében, az állami hatóságok mindent megtettek annak érdekében, hogy visszaszorítsák a hitgyakorlást. Ekkorra dolgozták ki azok alternatíváit. Így például a keresztelést egy ünnepélyes névadó ceremóniával próbálták helyettesíteni, amelyet a születéseken, kultúrházakban speciálisan erre a célra kialakított szobákban végeztek, a reformátusoknál a konfirmációt a személyi igazolványok ünnepélyes átadásával, a képletes felnőttkor elérésének ceremóniájával próbálták kiváltani. Az illetékes állami egyházfelügyeleti szerv beszámolóiban elismerték, hogy ezek az új szokások még a városokban is alig honosodtak meg, a falvakról nem is beszélve. A leginkább elterjedt új, szovjet szokás a civil formában tartott esküvői regisztráció lett. 1965-ben öt „boldogságházat” és 48 „boldogságszobának” nevezett helyiséget hoztak létre Kárpátalján az egyházi esküvők kiváltása céljából. A legkevésbé az egyházi temetési szertartásokat tudták kiszorítani a mindennapi gyakorlatból.⁷ 1975-ben „a vallási közösségekről” szóló jogszabály új megfogalmazásából kimaradt az, hogy az egyházközségek nem lehetnek jogi személyek. Vagyis ezután az egyes egyházak jogot nyertek egyházi felszerelések, sőt közlekedési eszközök birtoklására is, ám saját templomépületeiknek továbbra sem lehettek tulajdonosai. Ugyancsak a fenti jogszabályi változás miatt a hívek elvesztették apellációs jogukat templomuk bezárása esetén. Az 1977-ben elfogadott brezsnyevi alkotmányban is minden maradt a régiben, ugyanis az 52. cikkely nem szélesítette a hívők jogait, miközben az állam továbbra is beavatkozhatott az egyházak belső életébe és tevékenységébe. Vagyis az államvezetés tartotta magát ahhoz a régi irányvonalához, hogy egy vallás nélküli társadalmat építsen fel. Ezt még az SZKP Szervezeti Szabályzatában is rögzítették. Az egyházi vezetők (püspökök, vikáriusok) keze továbbra is meg volt kötve, és az a paradox helyzet alakult ki a Szovjetunióban, hogy miközben az állam lelkiismereti szabadságot hirdetett állampolgárai számára, illetve az egyházakról szóló 1918-as dekrétumban az állam és az egyház szétválasztását deklarálta, a hívők mégsem gyakorolhatták szabadon vallásukat, sőt, az állam törvénykezésével az egyház minden lépését szabályozta. Ezen időszaknak a vallásosság visszaszorítása érdekében tett egyik legsajátosabb jellemzője volt, hogy hangsúlyozottan ellenőrizték és szankcionálták a gyermekek templomlátogatását, vallási oktatását. Ebben az időszakban egyes tanárok még azt is vállalták, hogy vasárnaponként megfigyelik, feljegyzik és jelentik azt, hogy melyik család gyermeke ment templomba.⁸ Ezek a – röviden vázolt – viszonyok Leonyid Brezsnyev 1982. évi halála után sem változtak meg érdemben, az őt követő két pártvezető, Jurij Andropov és Konsztantyin Csernyenko regnálása idején sem lanyhult az államhatalom egyházakra nehezedő nyomása.⁹

⁷ SZAMBOROVSKYNÉ, 2021b, 619–620.

⁸ Uo., 622. Voltak, akik kényszerből, és voltak, akik előrejutásuk reményében tették ezt.

⁹ SZAMBOROVSKYNÉ, 2021c, 650. A Kárpátaljai Református Egyház 1944–1945 utáni történetére vonatkozó legújabb szakkiadvány: ERDŐS–SZAMBOROVSKYNÉ, 2022. A korszakot érintően is megkerülhetetlen adattár: FODOR, 2016.

Ebben az időszakban a Kárpátaljai Református Egyház számára az egyik legégetőbb kérdés a lelkészutánpótlás biztosítása volt, vagyis annak lehetővé tétele – és hatósági engedélyeztetése –, hogy a lelkészi pálya iránt hivatást érző magyar nemzetiségű fiatalok megfelelő teológiai képzésben részesüljenek és református lelképásztori képzést nyerjenek. Ez a probléma rendszeresen felbukkan Forgón és Tóth levelezésében is,¹⁰ de annak alakulását az alapján csak 1978-tól tudjuk nyomon követni, ezért érdemes rámutatni, hogy annak gyökerei az államjogi keretek 1944–1945. évi megváltozásáig nyúlnak vissza. 1944 őszén, a Vörös Hadsereg bevonulása előtt elmenekült Kárpátaljáról a református elit, illetve a száz tagból álló lelkészi kar egynegyede, 25 lelkész és segédlelkész hagyta el szolgálati helyét, köztük az ungi és az ugoicsai esperes is.¹¹ A sztálini érában, 1946–1951-ben összesen 18 lelkészt ítélték el és hurcoltak a Gulagra, közülük négyen nem tértek vissza a szülőföldjükre. 1959-ben Gecse Endre gálóczi lelkész ugyan csak az államgépezet megtorlásának esett áldozatul. Az egyházközségek szovjet jogszabályok által előírt bejegyeztetési folyamatának lezárulása után, a hrucsovi korszak végére – 1963. decemberi adatok szerint – 81 református gyülekezetben 47 lelkész végzett szolgálatot.¹² A brezsnyevi „pangás” kezdetére a lelkészi kar létszáma – elsősorban az objektív történelmi folyamatok, az elvándorlás és a fizikai retorzióktól sem visszariadó állami egyházpolitika miatt – drasztikusan megcsappant, a két évtizeddel korábbi adatokhoz képest a felére apadt, ráadásul az akkorra megmaradó papság korfája is egyre inkább a csökkenő trendet erősítette. Mivel a Kárpátaljai Református Egyház nem rendelkezett a teológiai képzéshez szükséges intézményi keretekkel, kézenfekvőnek tűnt, hogy a lelkésznek jelentkező fiatalokat Magyarországon képezzék.

Orosz levéltári forrásokból tudjuk, hogy Forgón elődje, Gencsy Béla már 1956 tavaszán igyekezett elérni, hogy engedélyezzék kárpátaljai magyar nemzetiségű fiatalok magyarországi teológiai tanulmányait. Négy jelöltje is volt erre a küldetésre. Ám Moszkvából ekkor azt a visszajelzést kapta, hogy „ez a kérdés nem aktuális”.¹³ Nem tudjuk, hogy ezek után ezt a problémát Gencsy a kedvezőtlen válasz ellenére továbbra is napirenden tartotta-e, az biztos, hogy a megoldását 14 év elteltével, 1969 nyarán ismét szorgalmazni kezdte. Magyar levéltári források alapján bizonyos, hogy felvetette ezt a kérdést az ekkoriban Zagorszkban tartózkodó Bartha Tibor püspök előtt.¹⁴ Bartha támogató hozzáállása miatt ezek után egy hivatalos levélben is felkereste a Magyarországi Református Egyház Zsinatának Elnökségét. Bartha a kérést továbbította Prantner Józsefnek, az ÁEH akkori elnökének. A püspök levele arról tanúskodik, hogy ekkorra a szovjet központi egyházügyi irányítás álláspontja megváltozott ebben a kérdésben, minden bizonnyal ez állhatott Gencsy kezdeményezésének hátterében is: „A Szovjetunió illetékes hatóságai nagy megértést tanúsítanak a kérés iránt. Ezek után küldte el Gencsy Béla

¹⁰ Lásd például 1., 3–5., 17., 19., 26–27., 31–32., 35., 38–39. sz. dok.

¹¹ FODOR, 2017b, 99.

¹² SZAMBOROVSKYKYNÉ, 2021a, 586–587.

¹³ SZAMBOROVSKYKYNÉ, 2021b, 626.

¹⁴ A tiszáninneri református püspök az 1969. július 1–4-én Zagorszkban tartott szovjet össz-szövetségi vallási konferencián vett részt. Lásd BARTHA, 1969.

püspök a Magyarországi Református Egyház Zsinatának Elnökségéhez azt a levelet, amelyben hivatalosan is kéri egyházunktól, hogy a Szovjetunióból fogadjunk teológiai hallgatókat.¹⁵ Legkésőbb ekkor került ez a kérdés Tóth Károly látóterébe, ugyanis Bartha levele után három nappal, a Zsinati Iroda külügyi és sajtófőosztályának vezetőjeként ő is megkereste egy levéllel Prantnert, s arra hivatkozva, hogy szeptember végén megkezdődik a tanév a teológiai akadémián, sürgette az állami szervek ezzel kapcsolatos állásfoglalását.¹⁶ Az ÁEH elnökének támogató levele nem sokkal ezután megérkezett Barthához,¹⁷ s ez az ügy alakulásában fontos mérföldkőnek számít, mivel innentől kezdve a kárpátaljai református fiatalok magyarországi képzésének a magyar szervek részéről nem volt semmilyen (hivatalos) elvi akadály. A kérdés több ízben is szóba került az ÁEH későbbi elnöke, Miklós Imre és szovjet partnerei közötti tárgyalásokon. Így 1971. december 20–24-i moszkvai és kijevei hivatalos látogatásán,¹⁸ majd a Vlagyimir Kurojedovval, a Szovjetunió Minisztertanácsa Vallásügyi Tanácsa elnökével folytatott 1975. április 21–24. közötti budapesti tárgyalásain.¹⁹ Miklós Imre feljegyzései egyöntetűen arról tanúskodnak, hogy a szovjet Vallásügyi Tanács moszkvai központi apparátusa ekkoriban valóban nem ellenezte azt, hogy a kárpátaljai reformátusság számára Magyarországon (is) képezzenek lelkészeket. Sőt, az 1971. évi feljegyzés szerint Miklós Imre az USZSZK Minisztertanácsának Vallásügyi Tanácsa részéről nemcsak nyitottságot, hanem kifejezetten kezdeményezőkézséget tapasztalhatott ebben a kérdésben: „Szovjetunióbeli tartózkodásom során Kievdben [sic!] találkoztam az ukrán egyházügyi megbízottal, akivel kölcsönösen tájékoztattuk egymást. [...] A kárpát-ukrajnai magyar református egyházzal pozitívan nyilatkozott és kérte, hogy két teológus hadd tanulhasson a budapesti református teológián.”²⁰

Részben a Tóth Károly hagyatékában lévő iratokból is tudjuk, hogy az első két kárpátaljai fiatal, a derceni Kopasz Gyula és a nagydobronyi Szántó János, akik a budapesti Református Teológiai Akadémián tanulhattak, csak az 1988/1989-es tanév második szemeszterében kezdhették meg tanulmányaikat.²¹ Fogós kérdés, hogy annak ellenére, hogy az 1960-as és 1970-es évek fordulójától a két hivatalos partnerszerv, az ÁEH és a Szovjetunió Vallásügyi Tanácsa többször tett pozitív szándéknyilatkozatot, miért kellett közel két évtizedet várni a kérdés rendezésére. Ennek kiderítése további kutatásokat

¹⁵ Bartha Tibor levele Prantner Józsefnek. Budapest, 1969. augusztus 12. MNL OL, XIX-A-21-a, 49. dob., K-1-47/1969. sz.

¹⁶ Tóth Károly levele Prantner Józsefnek. Budapest, 1969. augusztus 15. Uo.

¹⁷ Prantner József levele Bartha Tibornak. Budapest, 1969. augusztus 25. Uo.

¹⁸ Miklós Imre tájékoztató feljegyzése a Szovjetunió Minisztertanácsa Vallásügyi Tanácsának vezetőivel folytatott 1971. december 20–24-i moszkvai és kijevei megbeszéléseiről. Budapest, 1972. január 3. MNL OL, XIX-A-21-d, 62. dob., 0042/2/1971. sz.

¹⁹ Miklós Imre tájékoztató feljegyzése a Szovjetunió Minisztertanácsa Vallásügyi Tanácsának vezetőivel folytatott 1975. április 21–24-i budapesti megbeszélésekről. Budapest, 1975. április 29. MNL OL, XIX-A-21-d, 85. dob., 0042/1b/1975. sz.

²⁰ Miklós Imre tájékoztató feljegyzése a Szovjetunió Minisztertanácsa Vallásügyi Tanácsának vezetőivel folytatott 1971. december 20–24-i moszkvai és kijevei megbeszéléseiről. Budapest, 1972. január 3. MNL OL, XIX-A-21-d, 62. dob., 0042/2/1971. sz.

²¹ Lásd például Forgon távirata Tóthnak. Beregszász, 1988. december 29. DRE RL, 202/C, III., 28. dob.

igényel majd. A nehézségekkel Tóth Károly is pontosan tisztában volt. Az ebbéli erőfeszítéseit a püspök egy 1989. májusi körlevelében elég érzékletesen tárta az egyházkerület lelkészei és presbiterei elé: „Január 2-án végre megérkezett az a két fiatal kárpátaljai testvérünk, akiknek ösztöndíjas itt-tanulásáért éveken keresztül elszántan és keményen dolgoztunk. Csak azért, hogy (most, amikor már könnyebben van a helyzet, és nemzetközileg, hivatalosan is kinyíltak a kapuk és lehetőségek) legalább magunkban tudatosítsuk azt, amit egyházunk már hosszú évek óta munkált a Kárpátalján élő kis magyar református egyház érdekében, elmondom: három éven át minden moszkvai tárgyalásom alkalmával és számtalan levélváltásban ostromoltam az összes hivatalosokat a két fiatal stipendiumának engedélyezéséért és más, Kárpátaljára vonatkozó kéréseink teljesítéséért.”²²

Minden bizonnyal érdemes lesz ezt a kérdéskört Gencsy Béla püspök államapparátuson belüli kettős megítélésének kontextusából megközelíteni. Szamorovszkyné Nagy Ibolya kutatásai szerint Gencsy személyét és főpásztori tevékenységét egészen más perspektívából szemléltek Moszkvából (és Kijevből), illetve Ungvárról. Míg a moszkvai (és kijevi) egyházügyi illetékesek egy törvényismerő és -tisztelő, az állami hierarchiába beilleszkedett hivatalnokot láttak benne, addig az ungvári egyházügyi megbízott ellen-szenvet táplált a személyével szemben, és egy illojális, az egyházi érdekeket mindenáron érvényesíteni akaró vezetőként ábrázolta a jelentéseiben. Moszkvában az állam és egyház viszonyában megszabott keretek betartását értékelték benne, Ungváron pedig inkább azt értékelték, hogy nem eléggé együttműködő, és minduntalan igyekszik tágítani a számára és egyháza számára megszabott mozgásteret.²³ Joggal feltételezhető, hogy ez a fajta kettős narratíva az állami szervek részéről Forgon püspöksége idején is fennmaradt. Míg tehát a forrásainkból kiindulva Moszkvában és Kijevben hajlandók lettek volna engedmények megtételére a kárpátaljai reformátusság számára, addig a kárpátaljai és a magyarországi egyházszervezetek közötti kapcsolatok szorosabbra fűzésében potenciális veszély látó helyi egyházfelügyeleti apparátusok ezt rendre elutasították. Elég beszédes az, amit ezzel kapcsolatban Miklós Imre lejegyzett a Kurojedovval folytatott 1981. február 10–13. közötti moszkvai egyeztetésein: „Megbeszéltük a kárpátaljai református egyház és a magyarországi református egyház kapcsolataival összefüggő konkrét ügyeket. Kurojedov elvtárs kifejtette, hogy e kapcsolatok folyamatos fenntartásával ők egyetértenek, az ukrán elvtársak, és főleg a kárpátaljai helyi párt- és állami szervek azonban ellenzik.”²⁴ Az, hogy végül is a szovjet szervek engedélyezték, hogy 1974-től – rendkívül szűk keretek között – Beregszászon elinduljon a lelkészképzés, megfeleltethet a helyi egyházügyi apparátus intencióinak, mivel így az utánpótlás kérdését nem a kárpátaljai és magyarországi reformátusság – mindkét fél részéről szorgalmazott – együttműködésének talaján oldották meg, s legfőképpen a Kárpátalja számára

²² A Dunamelléki Református Egyházkerület 23. tájékoztató körlevele az egyházkerület lelkészei és presbiterei részére. Budapest, 1989. május. DRE RL, A/1. b, 685. dob., 405/1989. sz.

²³ SZAMOROVSKYKYNÉ, 2023, 282.

²⁴ Miklós Imre tájékoztató feljegyzése a Szovjetunió Minisztertanácsa Vallásügyi Tanácsának vezetőivel folytatott 1981. február 10–13-i moszkvai megbeszéléseiről. Budapest, 1981. február 20. MNL OL, XIX-J-1-j, 1981/139. dob., 001798/1981. sz.

nevelt lelkészek kontrollja nem csúszott ki a kezükből. A szűkös kereteket elég eklatánsan kifejezi az a tény, hogy az engedély csak két fő képzésére szolt.²⁵ Nem volt továbbá elegendő tankönyvük sem,²⁶ azokat nagyrészt Magyarországról tudták (volna) beszerezni, s mint ahogy erről a forrásaink tanúskodnak, egy alkalommal éppen Tóth Károly juttatta el Forgonnak a hároméves képzés tankönyvi anyagát – Moszkván keresztül.²⁷

A két püspök életrajzának – és azzal együtt a korszak szovjet és magyar állami egyházpolitikájának – jelenlegi szakirodalmi feldolgozottsága egyelőre nem teszi lehetővé, hogy Forgon és Tóth kapcsolati hálóját és az azokon belüli személyes viszonyokat teljesebben feltérképezzük, illetve ezzel összefüggésben kettejük kapcsolatának a teljes kontextusát és minden egyes vonását megismerjük. Ezért sem célszerűtlen ezekre a levelekre mint egy személyes nexus tükrképére hagyatkozni. A leveleik stílusa és hangvétele alapján egy felvetést szeretnék megfogalmazni arra vonatkozóan, hogy milyen lehetett a személyes viszony Forgon és Tóth között.

Ehhez Forgon²⁸ és Tóth²⁹ életrajzából – a jelenlegi szakirodalmi ismeretek szintjén – három tényezőt figyelembe kellett venni. Ezeket pontokba szedem.

1. Nem tartoztak azonos korosztályhoz: Forgon 1913. január 7-én született, Tóth pedig 1931. április 3-án, tehát bő 18 év volt a kettejük közötti korkülönbség. Ez az ő korukban elvileg feltételezhető volna egy mester-tanítvány viszonyt is, a rangidőssége miatt Forgon lehetett volna Tóth „atyai barátja”.

2. A sztálini és hrucsovi érában Forgont – a lelkészi hivatása miatt – büntették, jogilag is felelősségre vonták és a személyével szemben kényszerintézkedéseket hajtottak végre, Tóth egyházi karrierje viszont a kádári egyházpolitika feltételrendszerében sosem szenvedett törést. Forgont 1951. december 14-én letartóztatták, 1952. február 19-én

²⁵ Ezt követően, három év kihagyással, 1977-től állandósult a felvételi rendszer: két évente 2-2 főt vehettek fel a beregszászi lelkészképzőbe. SZAMBOROVSKYNÉ, 2021b, 627.

²⁶ 19. és 32–33. sz. dok.

²⁷ 33. sz. dok.

²⁸ Forgon eddigi legteljesebb életrajza: FODOR, 2017a, 587–632. Az elhurcolásáról, elítéléséről és fogságáról maga is részletesen ír visszaemlékezésében. FORGON, 1992. A memoárja kapcsán ugyanakkor a történész hiátusnak érezheti, hogy a kiszabadulása utáni életszakaszáról, így egyházvezetői tevékenységéről egyáltalán nem szól. A forrásközlés szűkebben vett témája, vagyis a Tóth Károly püspökkel fennálló viszonyáról sem tudunk meg semmit, pedig akár jelentősen módosíthatná az összképet az, hogy utólag, a Szovjetunió széthullása utáni időből visszatekintve, a szerepkörök megváltozásával (Tóth Károly 1991-ig volt püspök és a Zsinat lelkészi elnöke) saját maga hogyan interpretálta ennek a nexusnak a hozadékait.

²⁹ Elsődlegesen Tóth Károly állambiztonsági ügynöki tevékenységét emeli ki Majsai Tamás. A tanulmányából részleteiben kivehetők a püspök életrajzának kronológiai adatai. MAJSAI, 2006. Bosszantó, hogy az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában nincsenek meg az 1973 második felétől keletkezett ügynöki munkadossziéi. Uo., 92. Ez az anyag a téma szempontjából azért is lett volna kulcsfontosságú, mert Tóth Károlynak a kárpátaljai magyar reformátussággal fennálló kapcsolatai éppen 1974-től mutathatók ki, ismereteink szerint ebben az évben utazott először Kárpátjára. Tóth Károly személyiségének és egyházvezetői szerepének pozitív vetületeit igyekeznek erősíteni a *Confessio* című lap 2024. évi 2. számában, halálának 10. évfordulóján megjelent emlékezések. Ezek közül a legterjedelmesebb írás szerzője, Szabó Gábor a püspök egyházszervezői, lelkipásztori, missziói és karitatív tevékenységét méltatja. SZABÓ, 2024.

elítélték 25 év kényszermunkára, majd 1952. június 6-tól 1956. május 22-ig egy Omszk melletti lágerben raboskodott. Összességében tehát közel 4,5 évet töltött fogságban. Amikor ő fogságban volt, éppen akkoriban indult a fiatal Tóth Károly felfelé ívelő karrierje: miután elvégezte a teológiát 1955-ben, a Magyarországi Református Egyház Generális Konventjének segédlelkész előadójává választották. Tóth Károlyt „Tolnai Lajos” fedőnéven – már 1956. augusztus 2-tól – beszervezte a Belügyminisztérium államvédelmi szerveinek belső reakció elhárítására szakosodott IV. Osztálya.³⁰ Ugyanakkor arról, hogy Forgón bármilyen minőségben együttműködött volna a szovjet állambiztonsági szervekkel, s a püspöki kinevezésének egyházügyi jóváhagyása a KGB-vel való szoros (és önkéntes) kooperációt feltételezett volna, eddig semmilyen adat vagy információ nem került napvilágra.

3. Míg Forgón „be volt szorítva” a százezer főt számláló (relatív kicsi) egyházkerületébe, s a szovjet bürokrácia a korábbiakban, Gencsy Béla idején is alkalmazott „húzd meg-creszd meg politika” keretén belül engedte csak külföldre, s jellemzően a szocialista országokba, addig Tóth Károlyt a számos nemzetközi pozíciója a Magyarországi Református Egyház egyik „utazó nagykövetévé” avanszálta, rendszeresen megfordult kapitalista vagy harmadik világbeli államokban is. Míg Tóth Károly nemzetközi kapcsolatrendszere jóval a püspöki kinevezése (1977. október 31.) előtti évtizedekben terebélyesedett ki, addig Forgón a püspöki kinevezése utáni minimális esélyét arra, hogy ilyen kapcsolatokra szert tegyen, jórészt Tóth Károlynak köszönhette.

1987-ig, Tóth Károly kinevezéséig a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkes elnökévé, mindketten az egyházi hierarchiának ugyanazon a szintjén helyezkedtek el, vagyis egy-egy egyházkerület püspökei voltak, azonban a leveleik alapján is látszik, hogy ez nem eredményezett egyenlő érdekérvényesítési képességet. Nyilván nem voltak egymástól függő viszonyban, de az kijelenthető, hogy Forgón rászorult Tóth Károlyra, aki tapasztalt egyházdiplomataként, a nemzetközi tekintélyének és befolyásának, illetve otthon, az állami egyházpolitikába való beágyazottságának köszönhetően elvileg a kárpátaljai reformátusság szempontjából megoldatlan problémák megoldását járhatta ki főként Moszkvában, s részben Budapesten. Még az sem zárható ki természetesen, hogy a személyes találkozásaik során közelebbi emberi – baráti vagy kollegiális – viszonyba kerültek egymással. A leveleik hangvétele ezzel együtt arról tanúskodik, hogy a Forgón javára írható rangidősség és az azonos hierarchiabeli pozíció ellenére kettejük személyes nexusában Tóth Károly volt a dominánsabb szereplő. Tóth alapvetően tisztelettudó, ám gyakran mégis inkább atyáskodónak tűnő stílusa, valamint az eszközökkel és erőforrásokkal rendelkező, intézményi szervezetrendszer felett diszponáló vezetőkre jellemző operatív reflexiói legalábbis erre engednek következtetni.

Azt pedig, hogy mennyire voltak korlátozottak Forgón lehetőségei a kárpátaljai magyar reformátusság helyzetének javítására a Szovjetunióban, a fent leírtak fényében éppen Tóth Károly „érdekkijárássainak” eredményességén lehet lemérni. Mint már említettem, azt, hogy kárpátaljai magyar nemzetiségű fiatalokat képezhessenek a budapesti

³⁰ MAJSAI, 2006, 91.

Református Teológiai Akadémián, csak 1989-re, a gorbacsovi peresztrojka második felére, az egyházpolitikában bekövetkező olvadás idején sikerült elérni, ami 1969 távlatából nézve, amikor ehhez a magyar egyházügyi hatóságok is hozzájárultak, rendkívül hosszú idő. Tóth Károly Forgón Pál püspökké szentelése óta szorgalmazott szándéka, hogy ismét Kárpátaljára utazhasson, csak 1989. április 16–18-ra teljesülhetett, és akkor is csak az ökumenikus párbeszéd látszata alatt, a Református Világszövetség (RVSZ) delegációjának hivatalos útja keretében, egy szovjetunióbeli körút egyik állomásaként.³¹ A kárpátaljai református gyülekezetek krónikus hiányt szenvedtek vallásos irodalomban, még az 1970-es és 1980-as években is jórészt a két világháború között kiadott és ezért elhasználandó énekeskönyveiket és bibliáikat használták. Forgón Pál tanúsága szerint az 1970-es évektől összesen négy ízben sikerült hozzájuk eljuttatni a hitük gyakorlásában nélkülözhetetlen kiadványokat. 1974-ben háromszáz bibliát, 1977-ben ötszáz bibliát és ötszáz énekeskönyvet, majd a püspöki kinevezését követően 1983-ban ezer bibliát, és végül 1987-ben ismét ezer bibliát és ezer énekeskönyvet. Ebben minden esetben kiemelt szerepet játszott Tóth Károly. Ám fontos leszögezni, hogy a könyvadományok soha nem a legkézenfekvőbb útvonalon, közvetlenül, vagyis a záhonyi-csapi határátkelőhelyen keresztül érkeztek meg Kárpátaljára, hanem a magyar–szovjet egyházpolitikai együttműködés elsődleges hivatalos csatornájának kötelező igénybevételével, mindig moszkvai kerülővel, mai ésszel felmérve teljesen irracionális módon.³²

³¹ KOMLÓS, 1989.

³² 1974. május 5-én és 1977-ben Tóth a munkácsi vasútállomáson, Moszkvából jövet adta át Gencsynek és Forgónak a bibliákat. FORGON, 1989. A legkalandosabb sors az 1983. évi adománynak jutott osztályrészül. 1982 tavaszán Tóth Károly a Moszkvai Patriarchátus Egyházi Küllkapcsolatok Osztályán hagyta az ezerkötetnyi bibliát (33. sz. dok.). Ám onnan csak 1983 őszén sikerült azt eljuttatni Kárpátaljára (38. sz. dok.). Az utolsó küldemény átadására 1987. május 14-én, Moszkvában került sor. KOMLÓS, 1987.

Források³³

1.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1978. december 5.

Gévelt eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Testvérem az Úrban!

Először is hálás köszönetemet fejezem ki azért a meleg szeretetért, amelyben részesítettek otlétemkor feleségemmel együtt. Néked, Károly testvér még külön megköszönöm személyes szolgálatodat, melynek nyomán oly igaz öröm és megnyugvás fakadt szívünkben, életünkben. Sokat gondoltam arra, hogy még ez évben találkozunk. November 14–16. között Moszkvában voltunk az összes egyházak vezetői kiértékelni az V. prágai K. B. K.-át.³⁴ Pimen,³⁵ Filaret,³⁶ Juvenáljij³⁷ testvéreink nagyon emlegettek expozéjukban. Jólesett hallani! Valamint köszönjük a tegnapi rádióban elhangzott ezsaíasi magyarázatot. Öröm, élet, béke! Ezt igyekszünk munkálni mi is Kerületünkben. Néhány helyen beszámolót tartottunk a prágai K. B. K.-ról. Nagy érdeklődés kísérte, nagy helyeslés fogadta.

Szép templomi hálaadó ünnepségekben volt itt részünk, szolgáltunk öt alkalommal is ez ősz folyamán. Templomaink kívül-belül megújulnak. Áldassék érte az Úr neve!

³³ A dokumentumok szöveggépén, tehát az eredeti tagolásán és elrendezésén nem változtattam. A helyesírási hibákat a legtöbb helyen kijavítottam, kivéve néhány feltűnő elütést vagy archaikus szóalakot, régies írásmódot, amelyekre lábjegyzetben minden esetben – sic! jelzéssel – külön is utaltam. Az értelemzavaró mondatrészeket a szükséges névelőkkel, toldalékokkal vagy szótagokkal kiegészítettem, a kiegészítés helyét szögletes zárójellel jeleztem. A gyakran előforduló rövidítéseket (ref., ti., db, p., du., dec. stb.) feloldottam és a teljes szóalakot kiírtam. A lapolji eredeti aláírásokat, kézjegyeket, szignókat kurziváltam. A földrajzi nevek írásmódját minden esetben úgy hagytam meg, ahogy az az adott levélben eredetileg szerepelt (például: Kijev, Kiev, Karlové Váry, Birzsai stb.). A földrajzi nevek sajátos használatára és alakjaira külön nem hívtam fel a figyelmet lábjegyzetben.

³⁴ A Prágai Keresztyén Békekonferencia V. nagygyűlését 1978. június 22–27. között tartották Prágában. Erről részletes beszámoló: KOMLÓS, 1978.

³⁵ Pimen (1910–1990) orosz ortodox egyházi főméltóság, polgári nevén Szergej Izvekov. 1971. június 3-tól 1990. május 3-ig Moszkva és egész Rusz pátriárkája.

³⁶ Filaret (1929–) ukrán ortodox egyházi főméltóság, polgári nevén Mihail Denyiszenko. 1966. május 16-tól 1990. október 26-ig kijevi és galíciai metropolita, egész Ukrajna pátriárkai exarchája. 1995–2018-ban, majd 2019. május 14-től Kijev és egész Rusz-Ukrajna pátriárkája.

³⁷ Juvenalij (1935–) orosz ortodox egyházi főméltóság, polgári nevén Vlagyimir Porjadkov. 1972. május 30-tól 1981. április 14-ig a Moszkvai Patriarchátus Egyházi Küllapcsolatok Osztályának vezetője, egyúttal 1977. június 11-től 2021. április 15-ig kolomnai és krutyickojei metropolita.

Januárban két atyánkfíát felveszünk az utánpótlásba. Nagy szükség van rá. Ez őszön két lelkipásztorunk tért haza Megváltó Urunkhoz. December 2-án temettük Ungvárott Mitro István testvérünket,³⁸ kedves barátunkat. Nagy veszteség ért eltávozásával bennünket, én személy szerint is nagyon fájdalom, hogy nincs többé. Értékes, komoly szolgatársat veszítettünk el benne. Az Úr adjon neki békés nyugodalmat.

Száva Sándorék nálam voltak két hete.³⁹ Nagy a barátság köztünk, s ezután is azon leszünk. Fel-felemlegettünk Benneteket is meleg érzésekkel.

Elfoglalt, nagyon megterhelt időből kedves Károly testvér, majd nekünk is juttass egy kevéskét.

Az Úr hordozzon továbbra is drága kegyelmével hosszú, nehéz, nagy útjaidon. Adjon idvességes, szép Karácsony ünnepet és áldott, békés új esztendőt kedves családdal, gyülekezeteddel, egyházkerületteddel, az egész nagy béketáborral egyetemen.

Sok-sok szeretettel köszönt:
Forgon Pál

Beregszász, 1978. december 5.

2.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1978. december 21.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgon Pál püspök úrnak
B. Chmelnicky u. 9.
Beregszász

Pres 178/78. 258.
Budapest, 1978. december 21.

Kedves Testvérem!
Szeretett Püspök Atyám!

Nagyon jólesett kedves leveled.⁴⁰ Én is azt reméltem, hogy tudok Veled találkozni, de sajnos ez a reményem nem válhatott valóra.

Arról azonban testvéri módon tájékoztatlak, hogy december 8-án Kievd⁴¹ újra beszéltem az illetékes hatóságokkal a Kárpátontúli Református Egyház ügyeiről, s azt remélem, hogy azóta a gépkocsit már meg is kaptad. A többi ügy is folyamatban van.

³⁸ Mitro István (1912–1978) 1941–1976-ban tiszasalamoni lelkész, 1976–1978-ban ungvári esperes.

³⁹ Szavva (1926–1992) ukrán ortodox egyházi főméltóság, polgári nevén Alekszandr Pavlovics Babinyec, a magyar forrásokban gyakran „Száva Sándorként” szerepel. A kárpátaljai Szőlősvégárdón született. 1977. március 1-től 1985. június 26-ig munkácsi és ungvári ortodox püspök.

⁴⁰ 1. sz. dok.

⁴¹ Sic! Itt és a későbbiekben is ebben a formában írja Forgon.

Szeretettel kérek, továbbítsd valamennyi Testvérünk felé, hogy igen meleg szeretettel gondolunk Mindnyájatokra, sokunk imádsága kísért Benneteket, egyházunk vezetősége, lelkipásztoraink és gyülekezeteink egésze velem együtt meleg testvéri szeretetét küldi személy szerint Neked, és Mindnyájatoknak!

Tóth Károly
Dr. Tóth Károly
püspök

3.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1979. február 2.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgón Pál püspök úrnak,
Beregszász

Pres 263.

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Testvérem!

Mindenekelőtt nagyon köszönöm kedves újévi jókívánságaitokat.⁴² Örülök mindig, ha hallok Rólatok.

Időközben igen jelentős dolgokat sikerült intézni Kijevben és Moszkvában. Most csak röviden néhányat a legfontosabbakból:

1. Az Orosz Ortodox Egyház, és természetesen az illetékes állami szervek messzemenő jóindulata következtében hamarosan gépkocsihoz jutsz. Ezt az ügyet Filaret metropolitán keresztül az Orosz Ortodox Egyház Külügyi Osztálya intézi.

2. Az illetékes moszkvai hatóságok engedélyezték, hogy újra meglátogathassalak Benneteket és nagyobb mennyiségű Szentírást és Énekeskönyvet vihessek.⁴³

3. Arra kérek, hogy közöld velem annak a 3-4 testvérünknek a nevét, akik vállalkoznának magyarországi teológiai tanulmányokra. Ehhez azonnal hozzáteszem a következőt: jelentkezett nálam Horkai Margit.⁴⁴ Kérek, vedd fel őt is a listára. Én Tőled csupán most neveket kérek a jelöltekre nézve. Engedd meg, hogy ügyükben majd én tárgyaljak Moszkvában, illetve Kijevben.

⁴² Az újévi üdvözlő tartalmazó levél vagy távirat nem található a hagyatékban.

⁴³ Erre a látogatásra csak jóval később, 1989. április 16–18-án kerülhetett sor, a Református Világszövetség hivatalos útjának keretében.

⁴⁴ Horkay Margit (1957–): Horkay Barnának (1908–2003), a Máramaros-Ugocsbai Egyházmegye esperesének (1956–1987) negyedik gyermeke. Horkay Barna részletes életrajza: FODOR, 2017a, 166–200.

4. Egyelőre nem hivatalosan – mert ez a teológiai akadémiára tartozik – csak testvéri módon jelzem, hogy júniusban, az akadémia évváró ünnepélyén szeretnénk Téged teológiai tiszteletbeli doktori címmel kitüntetni. Az ügyről tárgyaltam az illetékes moszkvai hatóságokkal, akik előzetes hozzájárulásukat adták. Tehát ha Nálad érdeklődnek, igent mondhatsz. Különben az akadémia dékánjának hivatalos felkérő levele is meg fog érkezni Hozzád.

Igen-igen meleg szeretettel ölellek Téged is, az egész Családodat is, Főtiszteletű Asszonynak kézcsókom jelentését kérem, valamennyi lelkészársamat testvéri szeretettel üdvözlöm, életedre és szolgálatodra Isten gazdag áldását kérem:

Dr. Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1979. február 2.

4.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1979. április 9.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgon Pál püspök úrnak,
Beregszász

32/1979. Eln. (Pres 395.)

Kedves Testvérem!

Örömmel olvastam március 26-án kelt leveledet.⁴⁵

Éppen a napokban beszéltem a gépkocsi ügyében. A kocsit megrendelték, természetesen meg kell várni a szállítást, mert az hosszabb időt vesz igénybe.

A Bibliákat csak ősszel tudnánk vinni az időbeosztás miatt. Tudomásul vettem, hogy Károli-fordítás kell Nektek. Azt nem értem, hogy Énekeskönyvből miért a debreceni? Mi összegyűjtöttük – mint tudod – a magyarországi református egyházban használatban volt, most már réginek nevezett énekeskönyve[ke]t. Azokból tudunk vinni. Ezenkívül szeretnék annyi teljes Bibliai Kommentárt magammal vinni, ahány lelkészetek van.

A díszdoktorrá avatásra októberben kerül sor a református–ortodox párbeszéd alkalmával, amelyre természetesen Téged is meghívunk.

A teológiai hallgatók kérdésében – úgy vélem – tudtunk egy lépést előre tenni, de erről személyesen kell beszélni.

⁴⁵ Ez a levél nincs meg a levéltári hagyatékban.

Szeretettel küldöm köszöntésemet Mindnyájótoknak, várom a híreket Rólatok. Isten áldjon meg Benneteket és adjon erőt a szolgálat elhordozásához.
Testvéri szeretettel:

Budapest, 1979. április 9.

(Dr. Tóth Károly)
püspök

5.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1979. május 28.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala
74/1979. ik. szám
Beregszász, 1979. május 28.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Testvérem!

Újra jelentkezem. Jólesik írni néked, Károly testvér! Nagyon köszönöm legutóbbi kedves leveledet is. Nem sokat írhatok magunkról. Megszokott módon és ritmusban élünk. Mindennél nagyobb öröm és ajándék majd, ha újra szívünkre ölelhetünk, ha eljössz hozzánk. Útja-módja persze még nem tudott, csak nagyon várt, de idejében, hisszük, reménységen felül sikerülni fog. Imádkozunk is érte!

Nagyon resteltem magamat, hogy az Énekeskönyvvel kapcsolatban zavart támasztottam azzal, hogy debreceninek neveztem a mi itteni megnevezésünkkel. Tudniillik nálunk a másik a Pálóczy–Cinke-féle. Igen, amit összegyűjtöttetek, ami a sajtóosztályon útra készen becsomagolva áll, igen, azok az énekeskönyvek kellenek nekünk. (Szabad legyen megjegyezni, hogy csak ilyenek legyenek az énekeskönyvek, mert az előbbieket között volt néhány nem megfelelő: az első világháború előtti és múlt századi kiadású.) Sokat el-elemlegetjük, hogy nem olyan könnyű dolog ám ide eljuttatni. Repülővel Moszkvába, onnan vonaton 26 óra Munkácsra. Ha lehetne, Beregsuránynál vagy Csapnál kocsival!

Az autógyben írtam a kievi Vallásügyi Hivatalnak,⁴⁶ hogy igénylem, Ungváron így kaptam az utasítást.

⁴⁶ A református felekezet tevékenységét felügyelő központi állami szerv hivatalos neve nem ez volt, hanem – 1965. december 8-tól – az USZSZK Minisztertanácsának Vallásügyi Tanácsa (oroszul: Совет по делам религий при Совете Министров УССР).

A lelkészutánpótlás kérdésében véleményünk szerint be kell rendezkednünk intenzívebben az itteni eddigi oktatásra. De ha Moszkvának akarata az, hogy küldjünk, akkor nem állunk el tőle. Nagy szükségünk lenne ezért az ottani hároméves tanfolyam stúdiumaira 2-2 példányban. Nagyon megkérlek kedves Testvérem, légy olyan jó elküldetni azokat a címemre.

Köszönöm szépen a küldött könyvecskédet. Nagy haszonnal forgatjuk.

Bartha püspök úrtól⁴⁷ megkaptam az /októberi dialógusra/⁴⁸ szóló szeretetteljes meghívásokat. Köszönöm szépen. Nincs akadálya! Miklós Testvéremmel elmegyünk, ha a jó Isten akarja és élünk.

[A] januárban felvett két atyánkfiát nevelgetjük a szent szolgálatokra. Majd erről a legközelebb.

De jó, hogy most egy éve itt voltatok nálunk! Jó magvetés volt. Vezéreljen az Úr továbbra is Benneteket.

Sok-sok szeretettel köszöntelek:

Forgon Pál
püspök

6.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1979. június 23.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgon Pál püspök úrnak
B. Chmelnicky u. 9.
Beregszász
Szovjetunió

Pres. 533/Sze.
Budapest, 1979. június 23.

Kedves Testvérem!

Nagyon köszönöm május 28-án írt leveledet,⁴⁹ örülök, hogy jó egészségben éltél, és szolgálatotok rendben folyik. Szeretnék magam is minél előbb ellátogatni Hozzátok, ha Isten segít, valamikor ősszel sor is fog rá kerülni.

⁴⁷ Bartha Tibor (1912–1995) református lelkész, 1958. január 14-től 1986. december 31-ig a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, egyúttal 1959–1987-ben a Magyarországi Református Egyház Országos Zsinatának lelkészi elnöke és a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke.

⁴⁸ Ezt a kitételel ceruzával aláhúzták és a lap bal szélén kérdőjellel kijelölték. A református–ortodox egyházközi párbeszéd keretétől szolgáló, úgynevezett „Debreceni Dialógus” III. konferenciáját Budapesten tartották 1979. október 11–14. között.

⁴⁹ 5. sz. dok.

Mozgatjuk, segítjük ügyeiteket, az autókérdést is. Nagyon jó, hogy írtál a Kievi Válásügyi Hivatalnak.

Megtaláljuk annak a módját is, hogy a hároméves tanfolyamunk anyagát valamiképpen átjuttassuk.⁵⁰

Szívből örülök, hogy az októberi dialógusra itt köszönhetünk Benneteket. Hamarosan az akadémia dékánjától is fogsz kapni értesítést.

Isten gazdag áldását kérem életedre és minden szolgálatodra, valamennyi református lelkésztestvéremet és a gyülekezeteket is, Veled együtt, testvéri szeretettel köszöntöm.

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

7.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1979. július 2.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala
81/1979. ik. sz.
Beregszász, 1979. július 2.

Főtiszteletű dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Főtiszteletű Püspök Úr!

Június 23-án kelt leveledet⁵¹ megkaptam. Ezt az örömet fokozta az is, hogy egyidejűleg a Felekezettudomány stúdiumot is megkaptam. Nagyon-nagyon köszönöm gondoskodásodat, fáradozásaidat. Ez a stúdium még nekünk is nagyon hasznos, nem csak a készőlőknek. Nagyon várjuk a többbit, hogy ne mondjam: az összt! Egyengesse az Úr hozzáánk való utadat, kedves Károly testvér.

Örömmel láttalak és olvastalak Ausztráliában című írásodban.⁵² Kár, hogy az előző két szám nem érkezett meg. Június 10-én Kecskeméten voltál Nagy Tibor⁵³ testvéru-

⁵⁰ A lap tetején kézírásos bejegyzés kék színű tollal: „Felekezettudomány kurzus 1979. június 25-én ajánlottan elküldve.”

⁵¹ 6. sz. dok.

⁵² Lásd TÓTH, 1979.

⁵³ Nagy Tibor (1929–2002) lelkész, 1979. június 10-től 1986. január 26-ig kecskeméti lelkész, egyúttal a Bács-Kiskunsági Református Egyházmege esperese. Beiktatására: KOMLÓS, 1979.

ket beiktatni. Oda, arra az alkalomra is írtam. Még semmi jel, hogy megérkezett volna. Van úgy néha, hogy döcög, rázódik szekerünk. De azért megyünk!

Kovách Attila testvérünk felszentelési ünnepségén⁵⁴ szeretnék ott lenni, annál is inkább, mert szíves meghívást is kaptam. De inkább a dialóguson veszek részt, hogy kétszer ne menjek. Ezt már a Vallásügyi Hivatallal is megbeszéltem, s ha semmi akadály nem jön közbe, Stefán Miklós testvéremmel⁵⁵ ott leszünk a Ráday-kollégiumban.

Különben nálunk semmi különösebb nincsen. 2-3 templom renoválása van folyamatban, és ezzel ugyanannyi szép ünnepség várja népünket mélységes hálaadásra. Majd ezekről is fogok írni a Reformátusok Lapja szerkesztőségének.

Az Úr gazdag áldását kívánom hazai és külföldi szolgálataidra.

Sok-sok szeretettel köszöntelek:

Forgon Pál
Forgon Pál
püspök

8.

A budapesti Református Teológiai Akadémia⁵⁶ Forgon Pálhoz

Budapest, 1979. július 28.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgon Pál Úrnak,
a Kárpátaljai Református Egyház püspökének
Beregszász – Beregovo
Szovjetunió – YCCP

1979. július 28.

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Atyánk és Testvérünk az Úrban!

A Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Kollégiumának a Theológiai Akadémiája legutolsó kari ülésén úgy határozott, hogy Püspök Urat a Dr. theologiae honoris

⁵⁴ Kovách Attila (1935–2016) lelkész, 1979. július 20-tól 1991. február 2-ig a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke, egyúttal a Veszprémi Református Egyházközség püspök-lelkésze. Ünnepeles beiktatására 1979. július 20-án került sor a veszprémi gyülekezet templomában tartott egyházkerületi közgyűlésen. Erre: *Beiktatták tisztebe Kovách Attila dunántúli püspököt*, In: *Reformátusok Lapja*, 1979. augusztus 5. 1. és 3–4.

⁵⁵ Stefán Miklós (1915–2001) lelkész, 1954-től 1997-ig kisgejőci, 1968-tól 1982-ig eszenyi, 1972-től 1996-ig nagygejőci lelképásztor, egyúttal az 1960-as évek elejétől 1994-ig a Kárpátaljai Református Egyházkerület pénztárosa, 1978-tól 1994-ig püspöki titkár Forgon Pál mellett.

⁵⁶ Az 1978/1979-es tanévben a budapesti Református Teológiai Akadémia dékánja Dr. Sarkadi Nagy Pál (1917–2000) volt, hivatalból tehát ő volt a levél aláírója, ugyanakkor az aláírása nem szerepel a dokumentum alján, csak a helyettesítésére való utalás. Nem tudni, hogy mely akadémiai professzor helyettesítette őt a levél keletkezésének időpontjában.

causa diplomájával tünteti ki. A távol lévő dékán helyett engemet, mint a kar legöregebb tagját és az 1970/71. akadémiai évre megválasztott dékánját ért az a tisztesség, hogy a karnak erről a határozatáról, amellyel felsőbb kormányzó és felügyeleti testületeink vezetői is egyetértenek, Püspök Úrnak jelentést tegyék.

A tiszteletbeli doktorrá avatás – összesen öt személyé, közöttük Filaret ukrajnai-kijevi metropolita úr őeminenciájáé – az Orthodox–Református Dialógus napjai során, közelebbről október 11-én történik meg ünnepélyes keretek között.

Tisztelettel kérem Püspök Urat, örvendeztessen meg bennünket szíves elfogadó válaszával. Egyben arra is kérem, hogy – hetilapunk, hivatalos havi lapunk és a Theológiai Szemle kellő, különböző méretű és jellegű tájékoztatása céljából – küldje meg részletes curriculum vitae-ját. Egész karunk nagy szeretettel és megbecsüléssel gondol Püspök Úrra. Bizonyos vagyok abban is, hogy határozatunk nyilvánosságra hozatalával egész egyházunk együtt fog örvendezni velünk.

Atyafiúi szeretettel és tisztelettel köszönti igaz híve:
pro absente decane, professor.

9.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1979. augusztus 10.

Gépelt másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgón Pál püspök úrnak,

78/1979. Eln.

Beregszász

Kedves Testvérem!

Köszönöm leveledet.⁵⁷ Mindig nagy szeretettel és imádságos reménységgel gondolunk Rátok.

Most állítom össze a terveket az őszi programra nézve, hamarosan értesítéssel leszek, hogy mikor szeretnék ellátogatni Hozzátok. Van egy kérdésem azonban: Bibliából melyik fordítást akarjátok, a régit vagy az újat. Szándékom ugyanis az, hogy 500 Szentírást viszek, 25 teljes kommentárt, 25 Szikszait és 450 régi Énekeskönyvet.

⁵⁷ 7. sz. dok.

Remélem, megkaptad már az akadémia dékánjának felkérő levelét. Nagyon számí-
tunk arra, hogy együtt lesztek velünk októberben a református–ortodox dialógus kö-
vetkező ülésén. De még előbb úgymint találkozunk.

Sok szeretettel küldöm köszöntésemet:

Budapest, 1979. augusztus 10.

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

10.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1979. augusztus 23.

Gévelt eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala Beregszász
Beregszász, 1979. szeptember 3.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Testvérem!

Nagy örömünkre szolgál, hogy Istenünk kegyelméből meglátogatsz bennünket, mint a
K. B. K. köztiszteletben álló nagyérdemű elnöke.

Napját, idejét és mikéntjét előre szeretnénk tudni. Beregszászban, vagy Munkácson,
pravoszláv testvéreinkkel együtt fogadunk?

Bibliából a Károli-félet kérnénk, de csak azért, hogy [a] csomag kisebb és könnyebb
legyen.

Stúdium az egyen kívül még nem érkezett. Az nagyszerű.

Az akadémia értesítését megkaptam.⁵⁸ Válaszoltam is igennel.

A dialóguson feltétlenül ott szeretnénk lenni. Reméljük, nem jön semmi közbe.

Nagyon sajnálom Palotay Sándor elköltözését.⁵⁹ Az Úr nyugtassa elfáradt szolgálját.
A kiszabott esztendőket letelnek...

⁵⁸ 8. sz. dok.

⁵⁹ Palotay Sándor (1926–1979) adventista lelkész, 1969-től haláláig, 1979. augusztus 5-ig a Magyarországi Szabadegyházak Tanácsának elnöke.

Nagyon várom becses üzenetedet. Még inkább magadat, kedves Károly testvér!
Sok-sok szeretettel köszönt:

Forgon Pál
(Forgon Pál)
püspök

11.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1979. augusztus 28.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgon Pál püspök úrnak

580/1979.

Beregszász

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Testvérem!

Az elmúlt napokban tértem vissza Moszkvából, ahol megbeszéléseket folytattam mind a szovjetunióbeli ortodox egyház vezetőivel, mind a Vallásügyi Tanács illetékes tisztviselőivel. Ezeknek a megbeszéléseknek az értelmében örömmel értesítelek, hogy szeretnék meglátogatni Benneteket szeptember végén, éspedig szeptember 25–28. közötti napokon. A Moszkvából való érkezés pontos időpontját még közöljük.

Utamra elkísér két munkatársam: Tamás Bertalan⁶⁰ zsinati külügyi osztályvezető és Tarr Kálmán⁶¹ zsinati sajtóosztályvezető. Zsinatunk ajándékát szeretnénk magunkkal vinni – a moszkvai megbeszélések értelmében – 500 Bibliát (fele régi, fele új fordítás), 400 énekeskönyvet, 30 kommentárt és 70 Szikszai imádságoskönyvet. Kérlek, értesíts, hogy ez az elosztás megfelelő-e.

Előre örülök a találkozásnak, és addig is Isten megtartó kegyelmét kérem Mindnyájótokra.

Sok szeretettel köszöntelek:

Budapest, 1979. augusztus 28.

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

⁶⁰ Tamás Bertalan (1940–2020) 1976-tól a budapesti Skót Misszió lelkesze, 1979-től 2008-ig a Zsinati Iroda Külügyi Osztályának vezetője.

⁶¹ Tarr Kálmán (1947–2020) 1978-tól a Zsinati Iroda Sajtóosztályának vezetője, illetve a Magyar Bibliatársulat titkára, később főtitkára (2003-ig).

12.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1979. szeptember 3.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala Beregszász
102/1979. ik. sz.

Beregszász, 1979. szeptember 3.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly

Püspök Úrnak

Budapest

Főtiszteletű Püspök Úr!

Kedves Barátom!

Kedves leveledre⁶² örömmel válaszolom, hogy nagy-nagy szeretettel várunk Benneteket. Előző levelemben már írtam, amit most is megismételek kérésedre: legyen az 500 Biblia régi (csak Károli), 450 énekeskönyv régi (ha lehetséges, ne legyen közte 100 éves énekeskönyv, mert az gyülekezeti éneklés szempontjából hasznavehetetlen), 25 kommentár, 25 Szikszai imádságoskönyv. Ez így részünkről nagyon megfelelne. /Szeretnénk tudni az itteni tartózkodásotoknak mikéntjét és időtartamát, hogy tervet készíthessünk és készülhessünk fel illendőképpen./⁶³ A legutóbbi jöveteletekkor sem minden sikerült úgy, ahogy mi szeretnénk volna. Lejöhettek-e Beregszászba, amit mi igen szeretnénk? stb. stb. Várom becses válaszodat.

Kedves Károly Testvérem! Ne vedd szerénytelenségnek. Tisztelettel érdeklődöm, hogyan lehetne egy /írógéphez/⁶⁴ hozzájutni? Ha itt beszerezhető lenne, már régen vetnénk volna. Béla bácsi⁶⁵ a tőled kapott írógépet még akkor tanár lányának ajándékozta, s ő a régi Ung megye öreg írógépét használta, de azt sem hajlandó átadni a kerület részére. Nem panaszz akar ez lenni, csak sajnálatos jelenségnek [a] feltárása.⁶⁶

⁶² 11. sz. dok.

⁶³ A dőlt zárójelben lévő részt ceruzával aláhúzták és a lap bal szélén kérdőjellel kijelölték.

⁶⁴ Ceruzával aláhúzva.

⁶⁵ Gencsy Béla (1899–1982) lelkészről van szó: 1949. december 23-tól a Kárpátaljai Református Egyházkerület dékánja (adminisztrátora), 1956. április 15-től 1978. január 12-ig püspöke. Életére részletesen: SZAMBOROVSKYKYNÉ, 2023.

⁶⁶ A levél mellett megtalálható egy igazolás magyar és orosz nyelven: „Igazolás. Ezennel igazolom, hogy Forgon Pál püspöknek, a Keresztyén Békekonferencia Folytatólagos Bizottsága tagjának ajándékba, térítésmentesen adtunk egy 60-as Erika táskairógépet a Keresztyén Békekonferenciával folytatandó levelezésének biztosítására. Budapest, 1979. október 15. Dr. Tóth Károly püspök, a Keresztyén Békekonferencia elnöke.” Az igazolás alján ceruzával bejegyezve: „Babinecz magyarországi lelkész. Lendvai u. 24.”

Nagyon megkérem Kálmán testvérünket, ha lehet, hozza magával egy lelkészünk részére (Lajos Mihály) ott ajándékozott /palástot/⁶⁷ is.

Boldog reménységgel, nagy-nagy szeretettel várunk Benneteket. Az Úr hordozzon megtartó karjain mindnyájunkat.

Sok szeretettel köszönt:

Forgon Pál
(Forgon Pál)
püspök

13.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1979. november 23.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Károly Testvérem!

Úton vagy, vagy valahol „idegenben”, vagy éppen a szép ősi Rádayban, ahol most már el tudlak képzelni. Nagy szeretettel gondolok Reád és egész meghitt környezetedre és hálas szívvel küldöm köszöntésem. Légy jó egészségben, békességben!

Azután – nagyon sajnálom! – nem volt alkalmunk találkozni. Elutaztál, én meg hazajöttem... Minden-minden olyan igen szép és jó volt! Nagyon köszönöm reánk és rólam való gondoskodásokat, szeretetek áldozatos megnyilvánulásait. Itteni atyáinkfiái és vérei nagyon örültek a történeteknek. Olvastak róla az újságban. De azért nekik és mindnyájunknak az lenne a nagy öröm, ha valóra válna tervbe vett hozzánk jöveletek. Felmérve szolgálataidat, útjaidat, otthon s a világ minden részében, már nem is merem kérdezni, mikor jösztek hozzánk? Mi kérjük az Urat, s türelmesen, reménykedve várunk. Kálmán testvérünknek írtam a sajtótermékek felől. Várjuk, hogy megint rendes mederben folynak a dolgok.

A reformáció ünnepe és az őszi úrvacsorázás volt számunkra az Istentől adatott drága alkalom. A három „ifjú” szolgatársunkat készítjük most a „papi” vizsgára. Így öt lesz már az általunk nevelt. S úgy mutatkozik, hogy az Úr küld másokat is. Kell is, mert gyors tempóban, vészesen öregedünk.

⁶⁷ Ezt a szót ceruzával aláhúzták és a lap bal szélén kérdőjellel kijelölték.

Még egyszer hálás köszönetet mondva jószágtokért, abban is a Te melegszívű gondoskodásodért, kedves Károly Testvérem, az Úr kegyelmébe ajánlva, mindnyájunkkal együtt sok-sok szeretettel köszöntelek, öllelek:

Forgon Pál

Beregszász, 1979. november 23.

14.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1980. január 23.

Gépelt másolat. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

782/1980.

Főtiszteletű Dr. Forgón Pál püspök úrnak

Beregszász

Kedves Testvérem!

Nagyon köszönöm november 23-án írt meleg soraidat.⁶⁸

Rendkívül örülök, hogy jól éreztétek magatokat nálunk. Sajnálom én is, hogy nem tudtunk elbúcsúzni, de – gondolom – Nektek is nagy programotok volt.

Én a Hozzátok menetelt előkészítem, és remélem, hamarosan értesítést küldök arról, hogy mikor érkezünk. Még egy kis türelmet kérek.

Nagy szeretettel küldöm köszöntésemet a Főtiszteletű Asszonynak is, Téged, valamennyi Lelkésztestvéremet és a gyülekezeteket meleg szeretettel köszönt:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1980. január 23.

⁶⁸ 13. sz. dok.

15.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1980. február 14.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala
Beregszász, 1980. február 14.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Testvérem az Úrban!

Kedves leveledet⁶⁹ megkaptam. Mondanom sem kell, milyen örömet szerezteél vele. Azelőtt is olvastam Rólad, útjaidról, szolgálataidról, de így messze voltál. Most, mintha eljöttél volna hozzánk egy kis beszélgetésre, buzdításra, áldásra. Köszönöm szépen.

Örülök hozzánk jöveletek hírére. Türelemmel, imádsággal várunk. Nagyon is megértjük nagy-nagy elfoglaltságodat, amihez könnyen társul egy-egy nem számított út, nem várt szolgálat. Könnyebb lenne, ha hozzánk jönni nem lenne olyan körülményes. De reméljük, hogy Istenünk nem csak terveket ad, de véghez is viszi azokat. Nagyon várunk Benneteket! Nagyon szeretném, ha annak idején közölnéd velem, mikor érkeztek és meddig lehettek nálunk. 500 darab Károli-biblia, 450 darab énekeskönyv, 25 kommentár, 25 Szikszay. Az ilyen arány nekünk a legmegfelelőbb elosztási szempontból.

Az RVSZ⁷⁰ nekünk is küldött általános meghívást a brassói gyűlésre. A Vallásügyhöz beterveztettem. Ha menni kell, akkor megyünk. De az esetben is szükségünk van névre szóló meghívásra. Stefán Miklós püspöki titkárral mennék. Míg nincs engedélyünk, addig nem is jelentkezhetünk a Világszövetségnél.⁷¹ S még egy problémánk lenne, ha mennénk. Fejenként 150 rubelt engedélyeznek, s ahogy olvasom a tájékoztatást, az nem elegendő az ottani fedezetre. Filaret metropolita is ott lesz? Akkor ő munkás lenne a mi ügyünkben. Most az utánpótlással vagyunk elfoglalva. Egy 55 éves atyánkfia betegsége miatt egyévi gyakorlat után visszalépett. Sikerült helyette egy másikat beállítani. Ezzel nagy nyereségünk van. S ugyanakkor egy másik beállítására is ígéretet kaptunk. Majd megint írok. Nagyon várjuk, kedves Károly testvér, üzenetedet.

Sok-sok szeretettel köszönt:

Forgon Pál

⁶⁹ 14. sz. dok.

⁷⁰ Vagyis a Református Világszövetség.

⁷¹ Az RVSZ Európai Területi Bizottsága 1980. szeptember 9–14. között Brassó-Pojánán tartotta hétévente megrendezésre kerülő ülését. A következményekre: 17–18. sz. dok.

16.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1980. február 26.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Kedves Károly Testvér!

Február 14-én írtam kedves levedre,⁷² amit már meg is kaphattál, s Ciprusról is megérkezhetél. Engedd meg, kedves Testvér, hogy egy személyes ügyben forduljak Hozzád és kérjem segítségedet. Röviden el is mondom a dolgot: van nekem Budapesten egy unokám, [---],⁷³ aki egy újpesti iskolába jár. Most 8-ik osztályba. Jó tanuló. Sajnos most félévkor egy négyes becsúszott, de azt hiszem, ez nem von le értékéből. Zongorából is kitűnő. Zeneiskolába is jár. Jó röplabdás is. Nálunk ezt is figyelembe vesszük. Arról van szó: szeretnék a Radnóti gimnáziumba beíratni. De ez nem könnyű dolog! Szülei: anyja⁷⁴ a Bartók zeneszakiskolában zongoratanárnő, apja az Egyesült Izzóban mérnök, röplabdaedző, és az orosz nyelv tanítója – mert Moszkvában erre is képesítést nyert – ők mindent megtesznek, hogy sikerüljön tervünk. Ebben kérem tanácsodat, de még inkább segítségedet, Károly testvér. A múltban Ilku Pál⁷⁵ volt segítségemre. Együtt érettségiztünk.⁷⁶ Most pedig Hozzád fordulok bizalommal ezzel a kéréssel.

Lehet, hogy e kérdésben már szóbelileg beszélhetünk érdemlegesen. Nagyon reméljük, hogy Isten elhoz hozzánk hamarosan. Várom is becses értesítéseted.

A KBK-tól megkaptam a meghívást az NDK-ba.⁷⁷ Beterjesztem a Vallásügyhöz ezt is. A brassói ügy már régen ott van. Mindkét helyre készséggel elmegyünk, ha... a jó Isten egészséget ad.

Csendesen éldegélünk. Milyen jó, hogy az újság jön. Nagy áldását vesszük.

Károly Testvér! Ezt az egyéni kérésemet is vedd szívedre sok-sok teendőd között. Nagy örömömről szolgálna, ha vágyunk sikerülne.

Nagy-nagy szeretettel köszöntelek és ölellek:

Forgon Pál

Beregszász, 1980. február 26.

⁷² 15. sz. dok.

⁷³ A nevét nem közlöm.

⁷⁴ Vagyis Forgon lánya, Forgon Sarolta.

⁷⁵ Ilku Pál (1912–1973) kommunista politikus. A Bereg vármegyei Bulcsun született, elemi és középiskolai tanulmányait szülőfalujában és Beregszászon végezte. 1945 januárjában Magyarországra költözött. 1961. szeptember 13-tól 1973. július 13-ig művelődésügyi miniszter.

⁷⁶ Forgon 1931-ben érettségizett a Beregszászi Állami Reáliskolában, ahol egy osztályba járt Ilku Pállal. Forgon 1972-ben arra kérte Ilku Pált, hogy segítse az az év júniusában Magyarországra áttelepülő lányát abban, hogy áttelepülése után a végzettségének megfelelő állásban elhelyezkedhessen. Lásd Forgon Pál levele Ilku Pálnak. Beregszász, 1972. március 28. MNL OL, XIX-I-4-zs, 84. dob., 670/1972. sz.

⁷⁷ A Prágai Keresztény Békekonferencia Folytatólagos Bizottsága 1980. október 13–19. között az NDK-beli Eisenachban tartotta soron következő ülését.

17.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1980. március 11.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Főtitiszteletű Dr. Forgón Pál püspök úrnak
Beregszász

Kedves Testvérem!

Megkaptam mindkét leveledet: a február 14-én⁷⁸ és 26-án⁷⁹ írottakat. Unokád ügyében igyekszem segíteni.

Örülök, hogy megkapod a Reformátusok Lapját, és abból tájékozódsz. Látod, hogy szolgálati alkalmakban nincs hiány. Természetesen, nem felejtettem el a látogatást, amelyet Nálatok szeretnék megvalósítani. Dolgozom az előkészítésén. Mindig imádságunkban és szeretetünkben hordozunk Benneteket.

Ha Isten segít, akkor találkozunk az NDK-beli gyűlésen, a brassói gyűlésre nem tudok elmenni más elfoglaltságaim miatt.

Meleg testvéri szeretettel küldöm üdvözlétemet Neked, valamennyi szolgatársamnak és testvéremnek igaz szeretettel:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1980. március 11.

18.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1980. március 31.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Főtitiszteletű Dr. Forgón Pál püspök úrnak
Ul. Chmelnicky 9.
Beregszász
Kárpát-Ukrajna

Pres. 898/Sze.
Budapest, 1980. március 31.
2 db melléklet

⁷⁸ 15. sz. dok.

⁷⁹ 16. sz. dok.

Főtiszteletű Püspök Úr
Kedves Testvérem!

A Református Világszövetség Európai Területi Bizottsága ülésére (Brassó, 1980. szeptember 9–14.) a számotokra küldött meghívókat ezúton szeretettel továbbítom.⁸⁰

Jó ülésezést kívánunk előre is, szeretettel köszöntelek:

Tóth Károly

Dr. Tóth Károly püspök
a Református Világszövetség alelnöke

19.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1980. május 8.

Gévelt eredeti. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala
Beregszász, 1980. május 8.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Testvérem az Úrban!

Vártam, hogy valami pozitívummal számoljak be. Ezért hallgattam idáig, amiért elnézsedet kérem. De már írok.

Először is nagyon-nagyon köszönjük szeretetteljes meghívásodat kedves templomok jubileumi ünnepére. Ha testben nem lehetnénk ott, lélekben Veletek leszünk, s mi is hálákat⁸¹ adunk és örvendezünk.

Nagyon köszönjük a konferenciára szóló meghívást is. Ez is folyamatban van a másikkal együtt. Reméljük, valamelyik csak megérik idejére!

Múlt év januárjában négy ígérettel örvendeztetttél meg bennünket, kedves Károly testvérünk. Egy már ősszel teljesült a Rádayban. A második most van a megvalósulás stádiumában. Április 13-án voltunk Kiebben. (A Vallásügy irányítására.) Filaret érsek – mondhatom! – nagy szeretettel fogadott bennünket. A Zsiguli árát be is fizettük a bankba. A kocsit ugyan nem kaptuk ki, mert nem idejében mentünk. Másodszor megint csak úgy jártunk, mert a májusi ünnep miatt, csak egy hét késéssel mehettünk.

⁸⁰ Az előzmények: 16. sz. dok.

⁸¹ Sic!

Így megint másnak adták ki a kocsit. A napokban várjuk az újabb értesítést, s most okulva a két eseten, azonnal megyünk.

Károly Testvér, hogy köszönjük meg azt a szerető gondoskodást, amit egyre inkább áldásosan érünk?... A jó Isten áldjon meg érette!

A két ígéret valóra válása igen nagy dolog. De a még hátralévő kettőt nagyobbra értékeljük. Hozzánk jöveleledet. Ez lenne az igazán közösségi ajándék! Nagy szeretettel várunk.

A negyedik meg az utánpótlás. Ez évben két fiataalt (32 és 25 éves) vettünk fel. Három segédlelkészi minőségben szolgál, akik most készülnek a II. lelkészsképesítő vizsgára. Ha ebben az évben ez valóra válik, úgy Egyházkerületünkben meglesz az első papszentelés. (5 lelkipásztor. Kettő már előbb végzett.) De ez még a jövő kérdése. Segítsen meg minket az Úr, mint eddig is megsegített.

Nagyon megkérlek, légy olyan jó, küldess még stúdiumokat. Egyháztörténelem, Felekezettudomány stb. Minden jó, amit kapunk hálás köszönettel. A Kommentárookra is ej, de nagy szükségünk lenne az oktatásban!

Különben csendben, békességben élünk. Templomokat renováltatunk. Néhány hálaadó ünnep ez idén is lesz.

Jó erőt, egészséget, áldást, békességet kívánok a viszontlátás reményében. Az Úr legyen velünk!

Sok-sok szeretettel köszönt és ölel:

Forgon Pál
(Forgon Pál)

20.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1980. június 6.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala Beregszász
Beregszász, 1980. június 6.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Testvérem az Úrban!

Kedves meghívásokat⁸² nagy örömmel fogadtam és hálásan köszönöm ezúttal is. Hogy személyesen nem lehettem ott – amit nagyon fájjalok! –, semmi különösebb oka

⁸² 18. sz. dok.

nem volt, csupán annyi, hogy a meghívás idejében kissé bajlódtam a szívemmel, de csak úgy, hogy orvosom nem javallotta a hosszabb utat (a vele járó idegeskedést!), s mikor már mehettem volna, kifogytunk a szükséges időből. Még egyszer nagyon-nagyon köszönöm személyes meghívásodat a távirattal együtt és nagyra becsült presbytériumodnak meghívását szintén köszönöm szépen. Ősszel feltétlenül valahol fogunk találkozni. Folyamatban a három meghívás. De addig milyen jó lenne, ha a régi ígéret valóra válna.

A június 3-iki tévé számot külön köszönjük. Sokat jelentett a mi számunkra is. Halalom az atyafiaktól. Jó volt látni Benneteket! Jó életes hatást váltott ki.

Unokámnak sikerült a tervünk. Károly Testvér! Hadd csókoljalak meg. Nagyon szépen köszönjük fáradozásodat.⁸³

Képzeld, a kocsi még most sincs meg. Április 28-ra nem tudtunk érte menni (mert se vonat-, se repülőjegyet nem lehetett kapni a májusi ünnep miatt). Én táviratilag értesítettem a kievi autó-direktort, hogy csak május 5-én megyünk. El is mentünk, s mintha csak a szomszéd faluból jöttünk volna, s nem 800 km távolságból, könnyen azt felelték: miért nem jöttek előbb, a kocsi odaadtuk másnak. Majd értesítjük, s akkor jöjjenek. Már egy hónapja. Közben én oda is, a kievi Vallásügyhöz is küldtem táviratot, hogy mi van? Hát hallgatnak. Vajon meddig? Még én is hallgatok, s ha nem küldik, lemondom.

Sok mondanivalóm lenne még. Majd egyszer. Hál' Istennek azért jól vagyunk, s az Ő kegyelméből jól is leszünk.

Sok-sok szeretettel köszönt és ölel igaz testvéred és barátod:

Forgon Pál

21.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1980. június 20.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgon Pál püspök úrnak,
Beregszász

Pres. 1033/Zsa.

Kedves Testvérem!

Nagyon köszönöm június 6-án kelt leveledet.⁸⁴

Szívből sajnáltuk, hogy nem voltál velünk. A táviratot megkaptam, hálásan köszönöm. Nagyon remélem azt is, hogy a KBK Folytatólagos Bizottsági ülésére az NDK-ba eljössz.

⁸³ Az előzmények: 16. sz. dok.

⁸⁴ 20. sz. dok.

Nagyon örülök, hogy Unokádnak sikerült a terve.⁸⁵

Annál szomorúbb vagyok, hogy a kocsi-ügy ilyen nagy huzavonával bonyolítható csak le. Remélem azonban, hogy hamarosan megkapod a kocsit.

Testvéri szeretettel köszöntelek Téged és valamennyi Szolgatársunkat:

Budapest, 1980. június 20.

(Dr. Tóth Károly)⁸⁶
püspök

22.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1980. szeptember 3.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala
Beregszász, 1980. szeptember 3.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Károly Testvérem!

Mindig arra vártam reménykedve, imádkozással, hogy pozitívumot is írhassek. Istennünk megsegített. Mert előbb történt, így a kocsiról egy-két szót. Kisebb „kellemetlen-ségek” után végre hazahoztuk a kocsit. Szép, elegáns halvány vajszerű lux-Zsiguli. Már magam is vezetem. Köszönjük szépen, hogy megsürgetted.

A másik örömdetes tény, hogy Eisenachba megyünk. Moszkvában már kitöltöttük a szükséges kiutazási lapot. A 30-30 rubelt is kifizettük az útlevele. Idejében értesítetnek bennünket, hogy honnan, mikor, hogyan indulunk. 10-12 személy megy SZU-ból, úgy mondták a Vallásügynél. Előzetesen úgy volt, hogy Debrecenbe megyek. Nem mondom, szerettem volna azon is részt venni. Kár, hogy egy időben lesz! Utána azért ellátogatok Budapestre, bent lévén az iratok már.

Egész nyáron vártunk, kedves Károly testvér. De nagyon megértjük helyzetet. Bár-mikor jössz, nagy szeretettel fogadunk s nagy örömet szerzel nekünk. Nem is kívánhatjuk annyi elfoglaltságod mellett azt a testi törődést, amivel a hozzánk-jövetel jár. Valahogyan nem lehetne a várva várt ajándékokat kocsival elhozni, vagy Kievbe elküldeni és onnét egy

⁸⁵ Az előzmények: 16. és 20. sz. dok.

⁸⁶ Eredeti szignó nélkül.

kocsi elhozná, mi a soffőrnek meghálálnánk.⁸⁷ Igen jó, hogy a Lap-ból⁸⁸ mindenről tájékozódunk. Nagy áldás lenne, ha a 23 lelkész mind kapná az újságokat.

Sok szeretettel köszöntelek, s áldja meg az Úr reménységbeli örvendezésünket. Az Úr legyen mindnyájunkkal!

Forgon Pál
(Forgon Pál)
püspök

23.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1980. szeptember 24.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 3. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgon Pál püspök úrnak,
Beregszász

Pres. 1132/Zsa.

Kedves Testvérem!

Nagyon köszönöm szeptember 3-án kelt leveledet.⁸⁹

Örülök, hogy megkaptátok a gépkocsit. Isten áldja meg szolgálataidat!

Örömmel készülök a viszontlátásra Eisenachban, ott majd lesz alkalmunk beszélni a részletekről.

Szívélyesen köszöntelek meleg testvéri szeretettel:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1980. szeptember 24.

⁸⁷ Sic!

⁸⁸ Vagyis: a Reformátusok Lapjából.

⁸⁹ 22. sz. dok.

24.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Moszkva, 1981. június 2.

Kézírásos eredeti. DRE RL, 202/C, III., 5. dob.

Гостиница Советская
Москва

Moszkva, 1981. június 2.

Kedves Károly Testvér!

Sokat gondolva Rád otthon és itt, küldjük üdvözetünket a régi és mindig mélyülő szeretetünkkel és nagyrabecsülésünkkel. Miklóssal⁹⁰ vagyok Zagorszkban⁹¹ (no meg feleségeink) az össz-vallási vezetők gyűlésén. Az újabb szituációkat figyelembe véve kifejtettük véleményünket a béke, leszerelés stb. érdekében. S megtudtuk Matulis érsek⁹² helyettesétől, hogy Budapesten egy időben a K. B. K. Vezetősége ülészik. Ezzel szétfoszlott reménységünk, hogy itt most hátha találkozunk.

Végtelenül sajnálom, hogy a kievi szép alkalmatosságon nem lehettünk ott. Semmi különösebb ok nem játszott szerepet. Így történt: én hétfőn kaptam a táviratot, hogy kedden este 5 órakor legyek Kiebben egy fogadáson, amikor ünnepélyesen megemlékeznek a K. B. K. elnökének, Dr. Tóth Károly születésnapjáról (50), és semmi említés nem volt arról, hogy utána 2 nap a folytatólagos Bizottság ülészik. Én hétfőn Ungvárott voltam, mialatt a távirat érkezett. Kedden Miklóssal a Vallásügyhöz mentünk. Ott született meg a döntés: mivel este 5-re nem lehetünk Kiebben, úgy küldjünk egy táviratot. (Repülőgéppel nem vállalkozhattunk.) Ami késik, nem múlik. Ez nyugtatott meg bennünket. Nagy örömkünkre szolgált volna, ha személyesen mi is köszönthettünk volna. Megadja-e ezt nekünk az Úr? Nem szűnünk meg kérni Őt. Afrikai nagy útjaidon áldásaival hordozott, jóleső érzésekkel olvasom kedves beszámolódat. Mi csendesen éldegélünk. Majd erről bővebben írok. Most tisztelettel még a Bibliák, énekeskönyvek sorsa felől érdeklődnék. Remélem, zöld útja van? Mi nagyon megértjük mérhetetlen elfoglaltságodat. Kedves Károly Testvér, még megérdeklődném a /4 palástot/⁹³ is, amit voltál kedves megígérni.⁹⁴ Látod, milyen alkalmatlankodó is vagyok. Bocsásd meg. Az Úr legyen Veled, s kedves családdal.

Nagy-nagy szeretettel köszönt és ölel igaz híved:

Forgon Pál
püspök

⁹⁰ Vagyis: Stefán Miklóssal.

⁹¹ Az OSZSZSZK-ban, Moszkva mellett található város, a mai Szergijev-Poszad hivatalos neve 1930–1992 között.

⁹² János Matulis (1911–1985) evangélikus főpásztor, 1969. február 22-től 1985. augusztus 19-ig a Lett Evangélikus Egyház érseke.

⁹³ Piros színű filccel aláhúzva.

⁹⁴ Egy korábbi őrzési egységben található egy szerző nélküli feljegyzés, amelyen a négy adományozott kártyájai lelkész neve szerepel: Józán Lajos, Kiss Ernő, Szücs András, Horkay László. Lásd DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

25.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1981. augusztus 7.

Gévelt másolat. DRE RL, 202/C, III., 5. dob.

Főtisztelendő Forgón Pál püspök úrnak,
B. Chmelnicky u. 9.
Beregszász

Pres. 1630/Sze.
Budapest, 1981. augusztus 7.

Kedves Pali Bátyám!

Június 2-án kelt kedves leveledre⁹⁵ is most válaszolok. Jó volt olvasni soraidat. Én is hallottam a zagorszki konferenciáról, úgy vélem, igen hasznos és eredményes tanácskozás volt. Magam is nagyon sajnáltam, hogy Kievdben nem találkozhattunk, de természetesen megértem nehézségeiteket, amelyek megakadályozták a részvételben.

A Nálatok teendő látogatásom ügye még mindig húzódik – az ismert okokból. Imádkozunk és reménykedünk.

A négy palást készen van, a megfelelő alkalommal elvihetitek, egyszerre, vagy külön-külön.

Kedves leányod tegnap járt nálam, még elutazásom előtt. Beszéltem Zsebők Zoltán professzorral,⁹⁶ és ő a tegnapi napon intézkedett leányod megfelelő kórházi kezelése ügyében.

Remélve, hogy még ez évben találkozunk, szeretettel küldöm köszöntésemet,

Tóth Károly

Dr. Tóth Károly

püspök

(Diktátum július 31-én)

⁹⁵ 24. sz. dok.

⁹⁶ Zsebők Zoltán (1908–1984) orvosprofesszor, radiológus, 1962–1978-ban a Radiológiai Klinika vezetője, 1971–1984-ben a Magyarországi Református Egyház Zsinatának világi elnöke.

26.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1981. augusztus 17.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 5. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Károly Testvérem!

Jól tudom, hogy rengeteg a dolgod, de azért e néhány soraimmal újra felkereslek, mint már e levelem előtt néhányszor. Tudni tudok rólad, hallok és olvasok is felőled, de nem olvasok tőled levelet már régen. (Nem kaptad meg leveleimet? – ez is lehetséges.)

A zágorszki és előbb a kievi összejövetel, amelyen nem lehetünk ott, megbeszélésre vár. Erről majd szeptemberben személyesen, ha látogatóba megyek.

Egy köszönetről és egy tervről szeretnék néhány szót ejteni. Nagyon szépen köszönöm azt a kedvességedet – lám az Úr gondviselése –, amelyben részesítetted leányomat. Milyen örömet s megnyugvást jelentett ez neki és nekünk is. Áldjon meg érette az Úr, kedves Károly testvérem!

A tervem pedig: most /októberben/⁹⁷ három segédlelkészünk teszi le a II. lelkész-képesítő vizsgát, s ezen kívül van már nekünk két lelkészünk, a mi nevelésünk. /Így lelkészszentelést tervezek számukra nov[ember] 15. vagy 22-én, és erre szeretnénk vendégül meghívni, kedves Károly testvér,⁹⁸ mint a KBK elnökét és építő igehirdetésszel megajándékoznál bennünket. Mi a véleményed erről? Idáig ez is egyedülálló a mi fejlődő életünkben. Igaz, ehhez még meg kell nyernünk az illetékesek megértését. Nagynagy örömünkre szolgálna, ha így magunk között tudhatnánk.

50-ik születésnap ajándékok átadási módja megoldásra vár. Különben csendesen éldegélünk. Papjaink öregednek, gyengélkednek, de az Úr nem hagy el bennünket!

Az Úr legyen veled Testvérem és légy jó egészségben, mint amilyen jó dolga van a lelkednek.

Sok-sok szeretettel köszönt és ölel:

Forgon Pál
(Forgon Pál)

Beregszász, 1981. augusztus 17.

⁹⁷ Ez a szó ceruzával aláhúzva és a lap bal szélén kérdőjellel kijelölve.

⁹⁸ A tagmondatot ceruzával aláhúzták és a lap bal szélén az alábbi bejegyzést tették: „November 16–28. KB-ülés Budapesten (előad!).”

27.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1981. szeptember 2.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 5. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgon Pál püspök úrnak,

Beregszász

Chmelnicky u. 9.

Szovjetunió

Pres. 1132/Zsa.

Budapest, 1981. szeptember 2.

Kedves Testvérem!

Köszönöm augusztus 17-én kelt leveledet.⁹⁹ Remélem, már azóta megkaptad a korábbi leveleidre írt válaszomat is, ugyanis csak szabadságom után tudtam írni.

Október 1–2-án én Deo volente¹⁰⁰ Moszkvában leszek, és beszéltem Bujevskyvel¹⁰¹ a Patriarchátus Külügyi Osztályán, kérve, hogy hívjanak meg Téged is a Vallások Békekonferenciáját előkészítő tanácskozásra Moszkvába.

Szeretném ugyanis, ha október 3–4-én együtt látogathatnánk el Litvániába, a Birzai¹⁰² Református Gyülekezetbe, hogy felkeressük Paul Jasinskas idős lelkésztestvérünket.¹⁰³ Én megfelelő módon jeleztem ezt Moszkvában, és úgy tűnik, hogy a hozzájárulást megkapom.

Nagyon örülök annak, hogy 3 segédlekkészlet készül a lelkészképesítő vizsgára. Nagy örömmel vennék részt szentelésükön, csak egy megfelelő időpontot kellene kialakítanunk – erről is beszélhetünk Moszkvában. Én is előhozom ott ezt az ügyet is, és a magam részéről minden támogatást megadok, hogy terved valóra válhassék.

A közeli viszontlátásig sok szeretettel köszöntelek:

Tóth Károly

Dr. Tóth Károly

püspök

⁹⁹ 26. sz. dok.

¹⁰⁰ Vagyis: Isten akaratából.

¹⁰¹ Bujevszkij, Alekszej Szergejevics (1920–2009) orosz ortodox teológus. 1951-től a Moszkvai Patriarchátus Egyházi Kapcsolatok Osztályának referense, 1961-től 1985-ig a Prágai Keresztény Békekonferencia Nemzetközi Titkárságának tagja, 1968–1991-ben az Egyházak Világtanácsa Nemzetközi Egyházügyi Bizottságának tagja, 1969-től alelnöke.

¹⁰² Sic! Helyesen: Birzai.

¹⁰³ Povilas Jašinskas (1889–1982) litván református lelkész, 1940. április 1-től 1981. október 3-ig Litvánia legnagyobb református egyházközségének, a birzai egyházközségnek a lelképásztora, egyúttal 1942–1957 között a Litvániai Református Egyház Zsinati Kollégiumának alelnöke. Tóth Károly az új lelkipásztor, az addigi segédlelkész, Petras Čepas ünnepélyes beiktatására utazott Birzaiba.

28.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1981. október 7.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Kárpátontúli Református Egyház Püspöki Hivatala

Beregszász

B. Chmelnicky u. 9.

T. sz. 34–60.

Beregszász, 1981. október 7.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak

Budapest

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Károly Testvérem!

Azóta már bizonyára otthon vagy kedves szép helyeden. Visszaemlékezve ottlétemre, csak a legjobb érzésekkel gondolok Reád és kedves munkatársaidra. Számomra és egyházam számára nagy áldás, hogy ott lehettem azon a felejthetetlen szép ünnepségen. Valamint az azt követő néhány óra élményében feleségemmel együtt. Károly Testvér, nagyon köszönöm Néked! Az Úr áldjon és segítsen minden munkádban.

Rátérve a konkrét dolgokra: én vártam előzetesen Moszkvából az értesítést. Semmi! Október 1-én délután 5 óra 40 perckor kaptam a táviratot, hogy 2-án legyen Moszkvában és onnét megyünk Rigába. Aznap nem lehetett intézkedni. Reggel megyek a jegyirodába. Jegyet nem lehetett kapni a repülőgépre. Egy-két nappal előbb nem tudtak a testvérek értesíteni?!... Akárcsak tavasszal!... No már mindegy. Pedig nagyon jó lett volna számomra. Már tudnám, hogy mi van a Bibliákkal és a decemberi (13) ünnepségünkkel. Én voltam a Vallásügynél, és Vascsinec elvtárs¹⁰⁴ azt mondta, hogy ő nem ellenzi a Bibliákat stb. Előterjesztettem a lelkészszentelést. Elmondtam, hogy Te is szeretnél, mint vendég és mint a KBK elnöke részt venni kedves feleségeddel együtt ezen az ünnepségen. Érdeklődni kezdett, hogy fogtok jönni, és hogy miért nem mi szenteljük fel papjainkat stb. Én azt válaszoltam, hogy mi szenteljük: a püspök és az esperesek. Dr. Tóth Károly mint vendég lesz jelen, s természetes, hogy az Igehirdetést ő végzi és bizonyára úgy jönnek, mint jöttek a püspökszentelésre: Ungváron szállnak meg és másnap jönnek Beregszászba. Az ünnepség után díszbéd lesz, s meglátogatjuk majd Száva püspököt is. Nem tiltakozott. Nem őtőlük függ.

¹⁰⁴ Vascsinec, Ivan Ivanovics (1928–?) kárpátaljai tanácsi funkcionárius, 1965–1971 között az Ilosvai Járási Tanács Végrehajtó Bizottságának tagja, 1976-tól az 1980-as évekig az USZSZK Minisztertanácsa Vallásügyi Tanácsának megbízottja a Kárpátontúli területen. Részletes életrajzi adatai nem ismertek.

Ez Moszkvától függ. Majd ezt ők megbeszélik és nekem rövidesen választ adnak. Várom válaszukat, és Károly testvér, a te leveledet is mindennap nagyon-nagyon várom: hogy minősítették az egész elgondolásunkat a nagyházban.¹⁰⁵

Imádkozunk érte. De szép is lenne! Károly Testvér, légy jó egészségben. Nagyon-nagyon várunk. Kézcsókomat jelentsd Főtiszteletű asszonynak. Sok-sok szeretettel köszöntelek és öllelek:

Forgon Pál
Forgon Pál püspök

29.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1981. október 30.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala
Beregszász
B. Chmelnicky u. 9.
50/1981. ik. sz.
Beregszász, 1981. október 30.

Dr. Tóth Károly Püspök Úrnak
Budapest

Kedves Károly Testvérem!

Örömmel olvastam birzsai szolgálatodról.¹⁰⁶ Áldás fakadjon nyomában. Nem mondom, szép is, jó is lett volna ott lenni, de hát, ha már úgy történt, ahogy megesett, nyugodjunk bele.¹⁰⁷ Londoni utad is, mint mindegyik, áldásos és hasznos. Az újpesti is igen kedves lehetett.

S milyen lenne a hozzánk való utad! A december 13-iki elhalasztódik a jövő évre. Aggályok merültek fel abból a szempontból, hogy az már tél, lehet az út járatlan, mint valamelyik évben elődöm számára, hogy Ugocsába nem tudott elmenni egy templomszentelésre, mert az autóbuszok is leállottak aznap, olyan jegessé lettek az utak.

¹⁰⁵ Sic!

¹⁰⁶ Helyesen: Birzai. Az erre vonatkozó cikk: *Lelkészbeiktatás Litvániában*, In: *Reformátusok Lapja*, 1981. október 18. 1.

¹⁰⁷ Az előzmények: 27. sz. dok.

S itt van az elmúlt esztendő tanúsága éppen ilyentájon. Ami biztos, biztos jeligével a meleg időre tervezzük.¹⁰⁸ Ne haragudj ezért kedves Testvérem, hogy beütemezett tervedbe ezáltal egy kis törés jött be. Azért írom idejében, hogy szabaddá lett vasárnapodat tudhasd másképpen értékesíteni. De egy olyan átfutó meglátogatás bármikor jól jönne.

Mi a vizsgákat november végén megejtjük, hogy „szabadokká” legyenek kedves Timótheusaink, annnyival is inkább, mert egy lelkipásztor testvérünk elhunyt, s a helyét be kell tölteni.

Azt hiszem, hogy a moszkvai konferencián biztosan fogunk találkozni. Koronázza az Úr minden erőfeszítéseiteket a béke szolgálatában.

Főtiszteletű Asszonynak kézcsókomat jelentsd. Kedves családotban, gyülekezeteidben áldjon meg az Úr! Sok-sok szeretettel köszönt és ölel igaz híved:

Forgon Pál
(Forgon Pál)
püspök

30.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1981. december 17.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 1. dob.

Főtiszteletű Forgon Pál püspök úrnak
Kárpátontúli Református Egyház Püspöki Hivatala Budapest, 1981. december 17.
Pres. 1798/Sze.
Beregszász
B. Chmelnicky u. 9.

Kedves Testvérem!

Megkaptam mindkét leveledet, az október 7-ikit¹⁰⁹ és 30-ikit¹¹⁰ is. A december 13-iki dátum túl rövid lett volna, hogy megfelelően előkészítsük kiutazásomat.

Időközben jártam Moszkvában, ahol közölték velem, hogy a jövő év elején lehetséges lesz kárpátaljai látogatásom. Arra kérlek, várd meg a moszkvai jelzést. Egyelőre azt vettük tervbe, hogy január 31-én, a moszkvai tanácskozás után mennek Hozzatok Kárpátaljára.

Kérésem tehát az, hogy várd meg, míg Moszkvából ebben az ügyben jelentkeznek, s azután a dolgot tudjuk szervezni.

¹⁰⁸ Sic!

¹⁰⁹ 28. sz. dok.

¹¹⁰ 29. sz. dok.

Áldott ünnepeket kívánok még egyszer Neked is, kedves Családodnak is, sok jó szolgálatot és boldog új esztendőt!

Szeretettel köszöntelek
Dr. Tóth Károly
Dr. Tóth Károly
püspök

31.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1982. január 5.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 9. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala Beregszász
B. Chmelnicky u. 9. sz.
2/1982. ik. sz.
Beregszász, 1982. január 5.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Károly Testvérem!

Megkaptam mindkét leveledet (december 5.,¹¹¹ 17.¹¹²). Megörültem nekik, hogy szót válthatunk. Bartha püspök testvérünk születésnapjával kapcsolatos elgondolások igen szép, tartalmas és építő. Adja Istenünk kivitelezéséhez áldó segedelmét. A kiadványhoz én is szíves örömet hozzájárulnék, de ehhez még éresre van szükségünk! Így szerény munkámra ne számítsatok. Imádságunk kíséri munkátokat és majdani hálaadásokat, igen nagyra értékeljük Bartha püspök testvérünk szolgálatait és annak idején majd mi is hálával áldozunk érte az egek Urának. Nagyon kedves benyomást tett rám első találkozásunkkor, és ezt érzem és viszem magammal egyre elmélyültebben életem útjain. A leningrádi dialóguson találkoztunk 1977-ben.¹¹³ Addig csak hallomás-

¹¹¹ Ez a levél nincs meg a hagyatékban.

¹¹² 30. sz. dok.

¹¹³ A Magyarországi Református Egyház kezdeményezésére a Református Világszövetség és az ortodox egyházak képviselői 1972-ben Debrecenben tartották a református–ortodox párbeszédet szolgáló első konferenciát („Debreceni Dialógus”). Ennek folytatásaként az újabb református–ortodox találkozó 1976. október 20–22. között Leningrádban valósult meg, tehát Forgon rosszul emlékezett a dátumra.

ból ismertem. Mikor ő Munkácsra jött annak idején hitoktatónak,¹¹⁴ én már akkor Beregszászból elkerültem más egyházmegyébe (Máramaros-Ugocsa 1939. október).

December 23-án Vascsinec elvtárs egy kievi küldöttel meglátogatott. Barátságosan elbeszélgettünk. Szó volt jöveletről, Bibliákról, énekeskönyvekről stb. stb. Úgy gondolom, hogy ez volt a moszkvai jelzés. Örülnek, hogy papokat képzünk (ennek mi is örülünk!). Van püspökünk, és szentelje az fel őket. Így legalább elértünk oda, hogy ha nem is úgy, ahogy szeretnénk, de szentelhetünk papokat! Jelenleg még nem foglalkozunk az egész ünneppel. Az énekeskönyveknél az okozott fennakadást, hogy /1948 előtti kiadásúak./¹¹⁵ Miért? Nálátok is kevésnek bizonyult az énekeskönyv, ezért Ti új énekeskönyvet adtatok ki, a régihez egy csomó újat felvettetek. Nekünk elég a régi, új énekekre nincs szükségünk. Ezért kapjuk a régi énekeskönyveket... ennek is meg kell érni.

Nagy örömünkre szolgálna, ha csak egy röplátogatást is tennél szerény körünkben. Mikor, hogyan? Várjuk értesítéseted.

Nagyon boldog új esztendőt kívánok Neked, kedves Családodnak is, gyülekezeteidnek és a nagy békétábornak sok-sok szeretettel:

Forgon Pál

32.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1982. április 14.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 9. dob.

Kárpátontúli Református Egyházkerület Püspöki Hivatala Beregszász

34/1982. ik. sz.

Beregszász, 1982. április 14.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak

Budapest

Kedves Károly Testvérem!

Megvallom nyomban, hogy nem kis szorongással kezdem e levelem írását. Vajon az én kedves Károly testvérem és barátom, akit mindnyájan úgy szeretünk és nagyra becsülünk, és mindig várunk, a régi, kipróbált és megtapasztalt szeretetével tart most is a szívében!? Ez év is jól indult, s aztán mintha valami történt volna. Nem hordozol talán valami tövist a szívedben, Károly testvérem? Utoljára én írtam Néked. Azóta hol itt, hol

¹¹⁴ Bartha Tibor 1941–1945-ben Munkácsen teljesített szolgálatot hitoktató lelkészként.

¹¹⁵ Ezt a kitételel ceruzával aláhúzták és a lap bal szélén kérdőjellel kijelölték.

ott annyi helyén a nagyvilágnak látunk, hallunk. Hozzánk meg egy árva szót sem szólsz. Talán megsértettelek valamivel? Úgy bocsáss meg. Az ilyesmi távol van tőlem. Vagy valamit nem tettem meg? Hiszen ha csak rajtam állana! Mindenesetre május 10-én Moszkvában ott leszünk. Karlové Vary VI.-ra¹¹⁶ a meghívást megkaptam. Köszönöm szépen. Majd beszélünk róla.

Dékán testvérünk meghívását elfogadtam, s jeleztem, hogy ezt meg kell beszélni. Légy szíves engem felkérni egy előadás megtartására a Theológián. Hivatalosan hadd menjen. Személyed jól ismert és nagy tekintély! Az Egyházügynél ezt el kell intézni. Enélkül nem lehet. Remélem, fog sikerülni.

Mi éljük csendesen egyházi életünket. A hívek buzgóok. A papok öregesznek,¹¹⁷ gyengülnek. De az Úr gondoskodik. Most is küldött két jelöltet (két papfiú). Áldott legyen érette. Nagyon jó lenne részükre az ottani 3 éves tanfolyam anyaga alapul. Meg is kérlek Károly testvérem, légy olyan kedves, küldesd el valakivel.

Nagyon várom már a Veled való találkozást.

Az Úr védjen, óvjon minden utadon és tartson meg sokáig mindnyájunk nagy örömére.

Sok-sok szeretettel köszönt és ölel:

Forgon Pál
(Forgon Pál)
püspök

33.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1982. április 27.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 9. dob.

Főtisztelőtű Forgon Pál püspök úrnak,
Kárpátontúli Református Egyház
Beregszász
B. Chmelnicky u. 9.
Szovjetunió

Pres. 203/Sze.
Budapest, 1982. június 1.

¹¹⁶ Sic! Az Amerikai Egyesült Államok egyházainak képviselői és a kelet-európai szocialista országok egyházainak képviselői 3-4 évenként rendszeresen találkoztak egymással az úgynevezett „Karlové Vary-i folyamat” keretében. Ezeket a tanácskozásokat még 1962-ben kezdeményezte Josef Hromádka prágai teológusprofesszor a különböző világnézetű rendszerekben működő egyházak közötti párbeszéd jegyében. A sorrendben VI. tanácskozást az 1984. december 9–17. közötti időszakra szervezték meg Karlové Varyba.

¹¹⁷ Sic!

Kedves Pali Bátyám!

Megkaptam január 5-iki¹¹⁸ leveledet is és a mostani, április 14-én kelt leveledet¹¹⁹ is. Szó sincsen sértődésről vagy megbántásról. Egyszerűen annyi munkám volt, hogy nem jutottam hozzá a levélíráshoz.

Viszont van egy üzenetem Számodra: ajándékot hagytam részetekre Moszkvában, aminek a Hozzátok való továbbítását a Moszkvai Egyházügyi Hivatal intézi. Remélem, lebonyolódik addigra az ügy, mire találkozunk Moszkvában május 14-én.

Szabályos felkérő levelet írok majd az előadásod megtartására, de előbb beszélnünk kell személyesen.

A hároméves tanfolyam anyagát magammal viszem Moszkvába teológusjelöltjeitek részére.

A közeli viszontlátás reményében meleg szeretettel köszöntelek:

Tóth Károly

Dr. Tóth Károly

püspök

34.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1982. június 1.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 9. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgón Pál püspök úrnak,

Beregszász

230/1982.

Budapest, 1982. június 1.

Főtiszteletű Püspök Úr!

Kedves Testvérem!

A Magyarországi Református Egyház Teológiai Akadémiája számára nagy megtisztetés volt, hogy 1979. október 14-én díszdoktorává fogadhatta kedves Testvéremet.¹²⁰ Úgy véljük, hogy a testvéri kapcsolatoknak ez az új bizonyítéka jól kifejezi a Szovjetunió és a magyar nép közötti mély barátságot is, és azt a készséget, hogy az együttműködést az egyházak közötti baráti kapcsolatokon át is biztosítsuk.

Mivel akadémiánk szabályzata előírja, hogy minden díszdoktornak bizonyos időn belül előadást kell tartani az akadémián, ezért most szeretettel meghívom, hogy – az

¹¹⁸ 31. sz. dok.

¹¹⁹ 32. sz. dok.

¹²⁰ Az előzmények: 8. sz. dok.

1982–83. tanév kölcsönösen megállapított időpontjában – szíveskedjék megtartani a szabályzat előírásának megfelelő előadását. A témát a díszdoktorok maguk választják meg. A hallgatóság a Budapesti Református Teológiai Akadémia hallgatói mellett magában foglalja majd az érdeklődőket, főleg a Budapesten és környékén szolgáló protestáns lelképásztorokat.

Nagy örömmre szolgált, hogy kedves Testvéremet láthattam Moszkvában, a Világvallások Békekonferenciáján, amelynek pozitív visszhangja mutatja, hogy az Orosz Ortodox Egyház kezdeményezésére jó időpontban került sor, és a konferencia minden tekintetben eredményes volt.

Válaszát várva,¹²¹ maradok testvéri köszöntéssel:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

35.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1983. február 10.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 11. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Beregszász, 1983. február 10.

Kedves Károly Testvérem az Úrban!

Gondolatban, írásban, olyan jó Veled lenni! Megnyugvás, békeesség tölt el nyomban. Nagy szükség is van rá. Táviratodat és leveledet megkaptam. Nem jött az késve. A jókívánság sose késő. Nagyon szépen köszönöm kedves beszédedet. Számos éven köszöntehessük még egymást így is a messze távolból és olykor-olykor egy-egy kedves konferencián, ahol olyan jó látni Tégedet a legnagyobbak között, ott is az elsők között az elsőt. Még egyszer köszönöm nagybecsű üdvözlletedet és őszi jószágodat. Jó, hogy a Református Egyház közölte felolvasásomat,¹²² így egynéhány meszesfejű, könnyen bélyegző, remélem, elhallgat.

¹²¹ A következmények: 35. sz. dok.

¹²² Forgon 1982. november 10-én tartotta meg díszdoktori székfoglaló előadását *Zsoltárok orgonáján* címmel a Református Teológiai Akadémián. Az előadás teljes szövege megjelent: *Zsoltárok orgonáján. Dr. Forgon Pál, a Kárpátontúli Református Egyház püspökének díszdoktori székfoglaló beszéde*, In: *Református Egyház*, 34. (1982) 12. sz. 265–269. Tudósítást közölt róla a *Reformátusok Lapja* is. Lásd *Dr. Forgon Pál püspök előadása a budapesti Teológián*, In: *Reformátusok Lapja*, 1982. november 21. 1.

Most az utánpótlással vagyunk elfoglalva. Tanítgatjuk, gyakoroltatjuk őket. Szépen haladnak. Igaz, jó két alany. Bárcsak a következők is ilyenek lennének. Az Úrtól kérünk munkásokat az Ő aratásába.

A májusi ajándékkal még semmi nincs. Én mindent megtettem. Írtam illetékes helyre. S minden alkalommal kérem a közvetlen testvéreket. Reméljük, egyszer sikerül.

Beszélgetünk itt arról, hogy mikor lesz KBK konferencia és a dialógus Kiebben. Jó[1] munkálja mindkettő [a] népeink közötti barátságot.

Nagy és fontos útajdon hordozzon a gondviselő Isten és adja továbbra is áldását sok erőt igénylő szolgálataidra.

Szívem minden szeretetével köszöntelek és öllelek kedves Károly Testvérem:

Forgon Pál

36.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1983. április 8.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 11. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgon Pál püspök úrnak,
Beregszász

201/1983.
Budapest, 1983. április 8.

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Testvérem!

Nagyon-nagyon megörvendeztetett meleg hangú, szívélyes leveled. Igen sokat gondolok én is Rád, és Valamennyiőtökre.

Március első felében Moszkvában voltam hosszabb ideig, és azt reméltem, hogy láthatlak. Sajnos, nem ez történt.

A májusi ajándék dolgot mozgatom, amennyire lehet.

A dialógus Ogyesszában lesz, június 5–12. között,¹²³ Ti is kaptok meghívást.

Kérem továbbra is szerető szívből fakadó, buzgó könyörgéseiteket. Isten áldását kérem életetekre és szolgálatokra!

Meleg öleléssel:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

¹²³ A református–ortodox párbeszédet szolgáló folyamat, az úgynevezett „Debreceni Dialógus” negyedik találkozója a Szovjetunióban, az Odesszai Teológiai Szemináriumban tartották 1983. június 5–12. között.

37.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1983. április 11.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 11. dob.

Kedves Károly Testvérem!

Így egyszerűen, de nagy szeretettel, barátilag írok röviden néhány sort. Örömeimet és hálás köszönetemet óhajtom kifejezni. Ma voltam a Vallásügynél (és már hányszor!), s ma azt hallottam, hogy rövidesen megkapjuk a bibliákat. Ez már pozitívum. El is híszem. Említettem – a Reformátusok Lapjára hivatkozva –, hogy most kétszer is voltál Moszkvában, és vázoltam a tanácskozásokat. Helyeslő bólintások... de azt a megjegyzést tették, hogy a bibliákból juttatni kell a pravoszlávoknak és katólikusoknak¹²⁴ is. Én azt mondtam, hogy ezt mi kaptuk, különben is, azok bibliája „más” stb. mint a miénk. Nem tudom, volt-e erről szó.

Nagyon köszönjük, kedves Károly testvér, gondoskodó fáradozásodat.

Mindig bízva reménykedtünk és imádkoztunk, hogy a bibliák egyszer eljutnak hozzánk.

Különben éljük csendesen megszokott életünket, munkálkodva a békességen, amely kegyelmes Istenünk és minden jóakarató ember előtt olyan kedves.

Húsvét ünnepünket áldásosan eltöltöttük és végezzük napi feladatainkat becsülettel. Majd jelzem az eredményt.

Jó erőt, egészséget kívánok további szolgálataidra.

Főtiszteletű Asszonynak ismeretlenül kézcsókomat küldöm.

Sok-sok szeretettel köszönt és Ölel szolgatársad és barátod:

Forgon Pál

Beregszász, 1983. április 11.

38.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1983. szeptember 8.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 11. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

¹²⁴ Sic!

Kedves Károly Testvérem!

Hál' Istennek, most már így is mutatkozom. De szeretnék szívemhez ölelni örömben és megköszönni értünk való fáradozásodat, gondoskodásodat! A Bibliák „elvalahára” (egy 48-as beregi esperes szavaival) itt vannak. Nincs kifejezés az örömről. Most a szétosztás mikéntjét döntjük el. Még ezzel kapcsolatban van némi elintéznivaló. 500 darabot a napokban máris szétosztunk. A többire is, reméljük, sor kerül karácsonyig. Lelkészhálózás, templomok renoválása, lelkészek áthelyezése a célnak legmegfelelőbben foglalkoztatnak bennünket. Január 1-től szeretnénk két jelöltet felvenni az utánpótlásba. Az újságok rendszeresen jönnek. Köszönjük a vancouveri szép beszámolót,¹²⁵ meg a Ravasz püspök úrról szóló értékes tanulmányodat.¹²⁶ Szeptember 18. után Isten segedelmével ellátogatunk Budapestre és alkalom nyílik a találkozásunkra.

Addig is sok-sok szeretettel köszönt és ölel igaz híved és barátod:

Forgon Pál

Beregszász, 1983. szeptember 8.

39.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1983. december 6.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 11. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Kedves Püspök Testvérem az Úrban!

Találjon jó egészségben, békeességben levelem, amellyel boldogan, nagy örömmel lépek be, mintha valóságban végbe menne – Hozzád, kedves Rádaydba, ahol annyi igaz szeretetet kap mindenki, aki csak megfordul meleg testvéri körötökben. Így gondolok vissza hálás szívvel az őszi együttléteinkre is, a felemelő úrvacsorai Közösségre... Mi is lenne itt mivelünk enélkül!? Áldott legyen Istenünk kegyelmes gondoskodásáért. Ezért igyekszünk hálás szívvel szolgálni.

Ki sem tudom fejezni, milyen nagy örömet szerez a karácsonyi ajándékba szétosztott 1000 Biblia. De sok áldás, hála, örömkönnny jelenik meg híveink ajkán, szemeiben

¹²⁵ Az Egyházak Világtanácsa 1983. július 24-től augusztus 10-ig a kanadai Vancouverben tartotta VI. nagygyűlését. Lásd *Vancouver után. Dr. Tóth Károly püspök beszámolója az EVT VI. nagygyűléséről*, In: *Reformátusok Lapja*, 1983. szeptember 4. 1. és 3.

¹²⁶ Ravasz László (1882–1975) 1921. október 1-től 1948. április 30-ig a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. A levélben említett tanulmány: ТÓТН, 1982.

Isten és Tóth püspök úr nevét emlegetve. Legyen mindez kedves jó Urunk előtt. Nagyon-nagyon köszönjük, kedves Károly Testvér!

A Reformátusok Lapjából mindent nyomon követhetünk. Tudunk útjaitokról, az építő szolgálatokról, közelebbi és távlati tervekről, amikért mi is imádkozunk. A mi életünkéről is tudósít majd kedves lapunk. Elküldöm a Szerkesztőségbe. Ősszel bőségesen adódott alkalom a szolgálatra. Igyekezünk is élni vele.

Tegnap kaptam meg Pimen patriarchától a rakétatelepítés elleni tiltakozás szövegét. Ezt munkáljuk a mi itthoni szűkebb körünkben is. A megbékéltetés szolgálatát nagyon komolyan vesszük. Szépen építjük Krisztus Urunk látható testét. Januárban két jelöltet felvesszünk az utánpótlásba. Az aratás Ura gondoskodik munkásokról.

Kedves egy barátom, Károly Testvér! Az Úr áldjon továbbra is gazdag áldásával a béke nagy szolgálatában, egyházépítő munkáidban. Boldog Karácsony után adjon Isten szép új esztendőt jó erővel, békességgel, sok-sok örömmel.

Sok-sok szeretettel köszönt, ölel:

Forgon Pál

Beregszász, 1983. december 6.

40.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Budapest, 1984. augusztus 3.

Kézírásos eredeti. DRE RL, 202/C, III., 18. dob.

Kedves Károly Testvérem!

Nagyon sajnáltam, hogy nem találkozhattunk. Táviratra jöttünk 10 napra, mert lányunk súlyosan megbetegedett. Erről feleségem beszámol és egyebekről.

Ami levelemnek lényege: 1985 májusában lesz – ha az Úr ezzel is megajándékoz még! – 50 éve annak, hogy palástot kaptam. Így hálaadó Istentiszteletet (aranymisést – ezt így az illetékesek jobban megértik!) szeretnénk tartani kisebb „összejövetellel”, mint volt a püspökszentelés, mert az olyantól „irtóznak”, és erre, kedves Károly testvérem, szeretettel meghívlak. De ez így nem megy, mert kezdeményezők nem lehetünk. Azért írom innét, és nem otthonról. Úgy gondolnám, hogy felülről jönne. Te megtudtad, hogy Forgon püspök „aranymisést”, és milyen jó lenne, ha a K. B. K. részt venne rajta, s ha lehetne nagyobb kiterjedésű is! Végtelenül örülnénk, ha sikerülne.

A Bibliákkal már régen rendben vagyunk. Nagyon-nagyon köszönjük sikeres erőfeszítéseidet. Most 2-öt káplániztatunk és 2 jelöltet felvettünk. Ej, de nagy öröm ez is!

Károly Testvér! Légy olyan kedves 1985 tavaszára 2 palástot engedélyezni. Cs. Sára¹²⁷ testvérünknek az adatokat átadtam.

Húsvét-pünkösd között lenne a tervezett ünnepség. Feleségemnek nagybecsű véleményedet légy szíves mondd el. Hadd tudjam mihez tartani magamat.

Az Úr legyen Véled. Adjon erőt, egészséget. Sok-sok szeretettel ölel-csókol igaz híved, barátod:

Forgon Pál

Budapest, 1984. VIII. 3-án

41.

Forgon Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1984. november 7.

Gépelt eredeti. DRE RL, 202/C, III., 13. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Beregszász, 1984. november 7.

Főtiszteletű Püspök Úr!
Kedves Károly Testvérem az Úrban!

Mindig készülök írni, de hol ezért, majd azért mindig [el]marad. Pedig naponta hány-szor, mennyiféle összefüggésben gondolok Rád, szóba kerültek egyik-másik kérdéssel kapcsolatban. Jó eszméltető a Reformátusok Lapja...

Először is igen sajnáltam, hogy otlétemkor nem találkozhattunk. Mi ugyan „rossz” helyzetben voltunk akkor. Táviratra mentünk. Hála a kegyelem Urának, leányunk most már ott van, hogy még e hónapban tanítani megy. Semmi nyoma annak a rettentő „támadásnak”. Nem lehetünk elég hálásak az Úrnak! De igyekszünk mindnyájan. Unokánk egy kórházban alkalmazott és jár az egyetemre előkészítésre. Semmi sincs Isten akarata és tudta nélkül. Unokánk jó fizikus és mégis az írásbelinél csúszott be számtani vonalon a hiba. Szóbelin 5-ös volt. Kedves Károly Testvérem! Nagyon köszönöm, hogy segítségére voltál a feleségemnek. Csak 10 napra váltottak pénzt. Segítség pedig a részünkről is szükséges volt... Amiről feleségem említést tett, újszientő jöttén kialakul a program egyéb belügyeinkkel együtt.

Most egy lelkesünk ment nyugdíjba (79 éves), egy másik egy éven belül áttelepül Hozzátok.¹²⁸ Így két kiesés. Igaz, van két derék, szorgalmas ifjú már egy éve gyakorlaton. (Igaz, ők két elhunyt helyett jöttek be.) Isten gondoskodik rólunk.

¹²⁷ Cseri Sára (1937–1990) 1962. október 1-től segédlelkészként, majd 1963-tól lelkészként haláláig a Zsinati Iroda munkatársa.

¹²⁸ Kovács Zoltán (1907–2002) kisbégányi és nagybégányi lelkésze (1978 augusztusától 1982. június 30-ig) van szó. Részletes életrajza: FODOR, 2017a, 253–289. Az áttelepülése után a szentmártonkátai református egyházközösségben végzett szolgálatot. Személyére lásd még SERES, 2023, 279. és 286.

Megkaptam a Karlovy Vary-i meghívást (kedves voltál még lefordíttatni is, lassan már megértem az angol szöveget). Megjött a New-York-i meghívó is. Köszönöm nagy örömmel rám gondolásodat. Ha most nem is, de remélem, hogy a KBK prágai konferenciá[já]n mi is benne leszünk a delegációban (Miklós testvérrel!).

Sok-sok szeretettel köszöntelek. Minden reggel-este imádságomban vagy. Kedves Károly testvér, az Úr őrizzen meg minden utadon!

Szívből öllelek:

Forgon Pál

42.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1984. november 23.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 13. dob.

Főtiszteltű Dr. Forgon Pál püspök úrnak,
Beregszász

572/1984. sz.

Kedves Pali Bátyám!

Nagyon köszönöm november 7-én kelt leveledet.¹²⁹ Mindig örülök, ha hallok Felőletek.

Én nagyon reméltem, és még mindig remélem, hogy a Karlovy Vary meghívásnak eleget tudtok tenni. Mindenesetre az ügyet szóvá tettem Moszkvában is. Nagyon jó lenne, ha tudnánk újra beszélgetni.

A viszontlátás reményében sok szeretettel küldöm köszöntésemet:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1984. november 23.

¹²⁹ 41. sz. dok.

43.

Tóth Károly Forgón Pálhoz

Budapest, 1985. január 14.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 18. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgón Pál püspök úrnak,
Beregszász

27/1985.

Drága Pali Bátyám!

Csak most tudok válaszolni érdemben az elmúlt év augusztus 3-án írt kedves leveledre.¹³⁰

Két palástot természetesen szívesen készítettünk. Úgy tudom, már készen is vannak.

A másik ügyben a sorra kerülő moszkvai utam alkalmával megpróbálok beszélni az illetékesekkel. Az a bökkenő, hogy nálunk, a református egyházban aranymiséhez hasonló megemlékezések nem szoktak lenni. De reméljük a legjobbakat!

Sok szeretettel köszöntelek:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1985. január 14.

44.

Forgón Pál Tóth Károlyhoz

Beregszász, 1985. január 19.

Gépelte eredeti. DRE RL, 202/C, III., 16. dob.

Főtiszteletű Dr. Tóth Károly püspök úrnak
Budapest

Főtiszteletű Püspök Úr!
Édes Károly Testvérem!

Ilyen hangvételen lépek be hozzád Kedves „Ráday-otthonodba” és először is köszön-telek minden jót kívánva neved napja alkalmából. A jó Isten sokáig éltessen mindnyá-
junk öröme, áldására. Legelsősorban kedves családot számára, ahol meglásd¹³¹ éle-
tünk oly szép ékességeit: az unokákat és azokkal együtt sokáig örülj minden egyéb

¹³⁰ 40. sz. dok.

¹³¹ Sic!

Istentől jött ajándéknak, amikért hűséggel, hősiességű erőfeszítéseket téve, fáradhatatlanul szolgálsz. Minden testi, lelki erő mellett ott van melletted a mi őszinte hűségünk, barátságunk és hálánk. Ha semmit sem tehetünk, de imádkozni érted, igen, azt tudunk. Hallgassa is meg a jó Atya, aki annyiszor megmutatta már kegyelmes jó akaratát, Kedves Károly Testvérem! Az Úr áldjon meg!

Kedves, várt leveledet is megkaptam. Köszönöm szépen. Ha nem is következtek tetek, utak, nekünk ez így is nagyon jó volt. Igazán jó lett volna ott lenni Karlovy Varyban. De elmaradt. A prágai Békekonferencián – reméljük! – feltétlenül ott leszünk, ha meghívást kapunk idejében.

Különben jól vagyunk. Sok egyéb mellett sok örömünk is van nézvény gyülekezeteink szép rendjét, s abban Istenünk munkálkodó Szentlelkét. Ha történetesen mennénk Prágába, úgy azt megelőzné – úgy gondolom – egy moszkvai összejövétel. De jó lenne, ha ott lennénk.

Köszönöm szépen a két palástot, amelyet elhoznak rövidesen az ifjak.

Istenünk áldó kegyelmébe ajánlva, szívemre öllelek, köszöntve szent csókkal maradok baráti, testvéri szeretettel:

Forgon Pál
(Forgon Pál)
püspök

Beregszász, 1985. január 19-én

45.

Tóth Károly Forgon Pálhoz

Budapest, 1985. január 31.

Gépelte másolat. DRE RL, 202/C, III., 16. dob.

Főtiszteletű Dr. Forgon Pál püspök úrnak,
Beregszász

Pres. 97/Zsu.

Drága Pali Bátyám!

Nagyon köszönöm január 19-én kelt soraidat.¹³² Szívvel viszonzom a jókívánásokat. Felelő tudni, hogy lélekben velünk vagytok. Hűségetek, barátságotok igen nagy erőforrás számomra.

Nagyon remélem, hogy a prágai Békekonferenciára eljöhetnek. Jó lenne már találkozni és beszélgetni. Minden hírért hálásak vagyunk, amelyet Töletek kapunk.

Remélem, ebben az évben ellátogattok Magyarországra családi alapon, és akkor úgy is találkozhatunk.

¹³² 44. sz. dok.

Meleg szeretettel küldöm köszöntésemet Neked, valamennyi Lelkésztestvéremnek és minden gyülekezetnek. Isten áldását és védő kegyelmét kérem minden Értetek mondott imádságomban.

Sok és meleg szeretettel köszöntelek:

Tóth Károly
(Dr. Tóth Károly)
püspök

Budapest, 1985. január 31.

Rövidítések és irodalomjegyzék

DRE RL	Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára A/1. b. Püspöki Hivatal iktatott iratai 202/C Tóth Károly személyi hagyatéka
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára XIX-A-21-a Állami Egyházügyi Hivatal – Elnöki iratok XIX-A-21-d Állami Egyházügyi Hivatal – Visszaminősített TÜK-iratok XIX-I-4-zs Ilku Pál művelődésügyi miniszter titkársága XIX-J-1-j Külügyminisztérium – TÜK-iratok
ÁEH	Állami Egyházügyi Hivatal
EVT	Egyházak Világtanácsa
KBK	(Prágai) Keresztény Békekonferencia
K. B. K.	(Prágai) Keresztény Békekonferencia
NDK	Német Demokratikus Köztársaság
RVSZ	Református Világszövetség
SZKP	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZU	Szovjetunió
TÜK	Titkos ügyiratkezelés
USZSZK	Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság
dob.	doboz
dok.	dokumentum
ik.	iktató
sz.	szám, számú
t.	tétel

- BARTHA
1969 BARTHA Tibor: *Békeszolgálatunk új távlatai*, In: *Reformátusok Lapja*, 1969. július 20. 1.
- ERDŐS–SZAMBOROVSKYNÉ
2022 „*Hívek maradtak bajban, vészben...*” *Fejezetek a Kárpátaljai Református Egyház 20. századi történetéből*, szerk. ERDŐS Kristóf – SZAMBOROVSKYNÉ Nagy Ibolya, Budapest, Nemzeti Emlékezet Bizottsága – Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány, 2022.
- FODOR
2016 FODOR Gusztáv: *Református múltunk kezesség I. Adattár kárpátaljai református gyülekezettörténeti kutatásokhoz 1523–2016*, Tiszaszentimre, Narancsik Imre Kutatói Műhely, 2016.
- FODOR
2017a FODOR Gusztáv: *Akik a nagy nyomorúságból jöttek... A sztálini diktatúra koncepciók perei kárpátaljai református lelkészek ellen a KGB ungvári levéltárának dokumentumai alapján. Peranyagok, életrajzi adatok, fényképek*, Debrecen, Kárpátaljai Református Egyház – Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány, 2017.
- FODOR
2017b FODOR Gusztáv: *A református egyház első évtizede Kárpátalja szovjetizálása idején*, In: *Hadifogság, málenkij robot, Gulág. Kárpát-medencei magyarok és németek elhurcolása a Szovjetunió hadifogoly- és kényszermunkatáboraiába (1944–1953)*, szerk. MOLNÁR D. Erzsébet – MOLNÁR D. István, Beregszász–Ungvár, RIK-U Kiadó, 2017. 97–117.
- FORGON
1989 FORGON Pál: *Levél Beregszászról*, In: *Reformátusok Lapja*, 1989. július 30. 6.
- FORGON
1992 FORGON Pál: *Ott voltam, ahol a legszebb virágok nyílnak. Egy kárpátaljai magyar református lelkész a Gulágban*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1992.
- KOMLÓS
1978 K[OMLÓS] A[ttila] P.: *Befejezte munkáját a KBK V. nagygyűlése. Dr. Tóth Károly püspököt díszdoktorrá avatták – a KBK új főtitkára: Lubomir Mirejovský*, In: *Reformátusok Lapja*, 1978. július 9. 1.

- KOMLÓS
1979
- K[OMLÓS] A[ttila] P.: „Korunk közösségi kor”. Dr. Nagy Tibor beiktatása Kecskeméten, In: *Reformátusok Lapja*, 1979. június 24. 5.
- KOMLÓS
1987
- K[OMLÓS] A[ttila] P.: *Bibliák és énekeskönyvek Kárpátaljának*, In: *Reformátusok Lapja*, 1987. május 24. 1.
- KOMLÓS
1989
- KOMLÓS Attila: *Telvé reménységgel és a megújulás vágyával. Kárpátalja: a hűség egyháza. (Szovjetunióbeli változások és az egyházak)*, In: *Reformátusok Lapja*, 1989. április 30. 3.
- MAJSZAI
2006
- MAJSZAI Tamás: *Harminc éven át állambiztonsági ügynökök álltak a magyar református egyház élén*, In: *Mozgó Világ*, 32. (2006) 4. sz. 84–95.
- SERES
2023
- SERES Attila: *Kárpátalja a peresztrojka és a magyarországi rendszerváltoztatás erőterében. Magyar levéltári dokumentumok 1985–1994. I. kötet (1985. április–1990. május)*, Budapest, Magyar Napló Kiadó – VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár, 2023. (VERITAS Könyvek 32.)
- SZABÓ
2024
- SZABÓ Gábor: *Emlékezés dr. Tóth Károly püspök szolgálatára*, In: *Confessio*, 48. (2024) 2. sz. <https://confessio.reformatus.hu/v/emlekezes-dr-toth-karoly-puspok-szolgalatara/> (utolsó letöltés: 2025. szeptember 10.).
- SZAMBOROVSKYKYNÉ
2021a
- SZAMBOROVSKYKYNÉ Nagy Ibolya: *A hitélet alakulása a hruscsovi egyházüldözés idején*, In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*, szerk. CSATÁRY György, Beregszász–Ungvár, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – RIK-U Kiadó, 2021, 580–592.
- SZAMBOROVSKYKYNÉ
2021b
- SZAMBOROVSKYKYNÉ Nagy Ibolya: *Egyházpolitika és hitélet a dolce vita idejében*, In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*, szerk. CSATÁRY György, Beregszász–Ungvár, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – RIK-U Kiadó, 2021, 619–629.
- SZAMBOROVSKYKYNÉ
2021c
- SZAMBOROVSKYKYNÉ Nagy Ibolya: *Az ateista propagandától az egyházzal történő együttműködésig*, In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*, szerk. CSATÁRY György,

Beregszász–Ungvár, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – RIK-U Kiadó, 2021, 650–660.

SZAMBOROVSKYKYNÉ
2023

SZAMBOROVSKYKYNÉ Nagy Ibolya: *Gencsy Béla egyházvezetői tevékenységének főbb irányvonalai az államszocializmus idején*, In: *Hagyomány, identitás, történelem*, szerk. KISS Réka – LÁNYI Gábor, Budapest, KRE HTK Egyháztörténeti Kutatóintézet, 2023, 269–294.

TÓTH
1979

TÓTH Károly: *Két kontinens keresztyénei között. II. Ausztráliában*, In: *Reformátusok Lapja*, 1979. június 24. 3.

TÓTH
1982

TÓTH Károly: *Az Isten beszéde, a történelmi tanulságok és a hit. Emlékbeszéd Ravasz László születésének 100. évfordulóján*, In: *Confessio*, 6. (1982) 4. sz. 31–41.